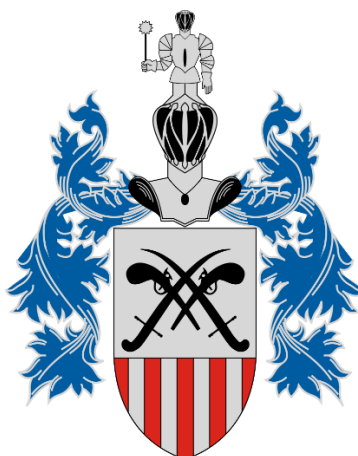

A közösség ereje

Hogyan teremthető társadalmi felzárkózást segíteni képes, proaktív társadalmi környezet Kunszentmiklóson

Szakmai tanulmány a célcsoportozók, együttműködők és döntéshozók részére

Készítette: **Forgács István**

2019

Tartalomjegyzék

Előszó	3
I. Elméleti alapvetések	5
II. Ágazati megállapítások és az eredményes társadalmi felzárkózáshoz szükséges jövőkép	15
1. Az oktatás kérdése – Az oktatás tudatosabb kihasználása	16
2. Munka világának kérdése – Az oktatásra, végzettségre épülő foglalkoztathatóság ...	22
3. Lakhatás saját, valamint közösségi erőből való támogatása	28
4. Tudatosabb, eredményesebb együttműködés kialakítása a közfeladatellátókkal	29
III. A tudatosabb közösségfejlesztés és belső egymásra támaszkodás – a közösségi beavatkozási terv szükségessége	31
1. Senior (időskori) műhelycsoport	32
2. Háztartási praktikum műhelycsoport – lányok	33
3. Háztartási praktikum műhelycsoport – fiúk	34
4. Egészségügy műhelycsoport – általános ismeretek	36
5. Egészségügy műhelycsoport – Terhes és csecsemő-gondozás	38
6. Koordináló és aktivista műhelycsoport	42
7. Karrier/Életút/Oktatás csoport	43
8. Együttélés csoport – kisebbség/többség viszonyát alakító műhelycsoport	43
IV. Dekadencia, deviancia, szabályok elhagyása – települések, járások megváltozása és kategorizálása	45
1. Társadalmi felzárkózásban még befektetni képes vidéki város	47
2. Társadalmi leszakadás megállítását igénylő település	48
3. Társadalmi leszakadást megélt település	50

Előszó

Kunszentmiklós városa bátor döntést hozott akkor, amikor a helyi társadalmi felzárkózás érdekében olyan projektek megvalósítását tűzte ki célul, amelyek komplex módon, többféle célcsoportot is megszólítva, egyszerre több területen is kínálhatnak eredményeket.

Ahhoz, hogy sikeres projektek valósuljanak meg, fontos elvárás, hogy a helyi aktorok jól végezzék az alapfeladataikat, de kell az is, hogy újszerű megközelítések és akár teljesen új típusú megoldások és módszertanok is megjelenjenek helyi szinten, felhasználva akár már más helyeken bevált jó gyakorlatokból származó tapasztalatokat. Fontos mindezek mellett azt is megemlíteni, hogy a településen megvalósuló programok nem csak a helyi szereplők elhivatottságán múlnak, hanem azokon a központi kormányzati intézkedéseken is, amelyek segíthetik, vagy esetleg gátolhatják/lassíthatják a helyben megfogalmazott célok teljesülését. Azaz, ha egy, a társadalmi felzárkózáshoz központi eszközöket, forrásokat, programokat is kínáló kormányzat van hatalmon, úgy helyben is könnyebb eredményeket elérni, hiszen a helyi ötletek, kezdeményezések kombinálhatók a kormányzati programokkal. Jelen pillanatban minden adott ahhoz, hogy ez utóbbi elvárás teljesülhessen, és a meglévő erőforrásokat meg lehessen sokszorozni.

Az alábbiakban egy olyan, több elemből álló szakmai tanulmányt forgathat az Olvasó, amelyben azt taglaljuk, hogy Kunszentmiklós Városa hogyan segítheti a helyi szereplőket abban, hogy átlássák, milyen belső struktúra, folyamatok és együttműködések szükségesek ahhoz, hogy eredményesek legyenek a társadalmi felzárkózási elképzelések.

Bemutatásra kerülnek a közösségek különböző szintjei, a közösség többféle formában való újradefiniálása, valamint be kívánjuk mutatni azt a projekt menedzsment szemléletet is, amellyel a helyi hátrányos helyzetű közösségek képviselő civil szervezetek, valamint a helyi roma nemzetiségi önkormányzat önállóan is sikeres kezdeményezések részese lehet majd a későbbiekben. Ez utóbbihoz egy valódi módszertant kínálunk, amelyet helyben szabadon felhasználhatnak mindazok, akiket az segíthet. Mindezeket túl ismertetjük a Diversitas Központ saját önálló módszertanaként kidolgozott helyi közösségi szakmai kapacitásbővítést kínáló, tevékeny kiscsoportok létrehozásán és fejlesztésén alapuló szakmai protokollját, amellyel nemcsak meg lehet többszörözni a helyben felhasználható tudást, de szemléletmód is változtatható, akár egészen széles körben is.

Mindezek mellett fontosnak tartjuk, hogy legyenek elképzelések a helyi közvélekedés, közgondolkodás formálására is, amelyhez szintén kínálunk szakmai tartalmakat az adott tanulmányban.

Kunszentmiklós Városa biztosan komoly változások előtt áll – már most megfigyelhető az a tendencia, amely során a településen a hátrányos helyzetű, de változni, és saját sorsukon mindenképpen változtatni akarók csoportja egyre inkább meghatározhatóvá válik, majd pedig terebélyesedhet, szélesedhet is a jövőben. Ha őket sikerül segíteni, támogatni abban, hogy

továbbra is tegyenek meg mindent saját erejükből is a változásért, valamint vonódjanak be a helyben kezdeményezett további programokba, akkor az biztosan segítheti őket, ők pedig jó példa lehetnek a többiek számára is, hiszen mindig vannak lassabban ébredők, ugyanakkor senkiről sem szabad lemondani, mindenki számára van esély arra, hogy tegyen valamit önmagáért, valamint a helyi közösségért.

I. Elméleti alapvetések

A közösség meghatározása 2019-ben Magyarországon

A nemzeti identitását és sokszínűségét a XX. század első felében megtaláló Magyarországot nemcsak, hogy megtépázta a második világháború (és annak részeként a hazai zsidóság és cigányság tragédiája), de az azt követő egypártrendszer sem adott arra lehetőséget, hogy emberek csoportjai, társadalmi rétegek, kisebb és nagyobb közösségek, etnikai és nemzeti kisebbségek önállóan is meghatározhassák magukat, hallathassák a hangjukat, felvállalhassanak saját értékeket és célokat.

Az 50-es évekre egyértelműen megerősödő kommunista és a szocialista államhatalmi rendszer kimondottan azt várta el, hogy az emberek egy értelmezhetetlenül nagy közösségnek, egy egészen nagy csoportnak legyenek a részei, egy olyan masszának, amely alapjában véve nem is nagyon volt valódi közösségként értelmezhető, hiszen internacionalista felfogás kísérte, és olyasmit hirdetett, amely számos külsőség mellett kevés valódi belső értéket kínált az individuumok számára. Arról nem is beszélve, hogy a saját közösségét úgy hozta létre a szocializmus, hogy a kisebb közösségeket felszámolta, nem engedte azokat egyértelműen meghatározni (még kevésbé érvényesülni!), és egyfajta sematizált formában csak arra törekedett, hogy egyfajta kizárólagosság kísérje („*a párttal, a néppel egy az utunk*”). Ez egyértelműen megnyilvánult abban, hogy MINDENKINEK egy célért kellett küzdenie, MINDENKITŐL ugyanazt a lelkesedést és hozzáállást várta el, és elméletben MINDENKINEK ugyanazt kínálta (a gyakorlatban nyilván egyeseknek azért sokkal többet is).

A nagy közösség – pontosabban a pártállam – persze egy idő után engedte, hogy kisebb, de ugyanolyan munka- és ideológia-azonos közösségek is létrejöjjenek, de azok is csak úgy léteztek, hogy a nagy homogén közösség részei voltak. Ugyanakkor ezek a kisebb közösségek könnyebben mozdultak, nem volt szükség minden esztendőben megvárni a május 1-i felvonulást, és a november 7-i megemlékezést, lehetett kisebb csoportokban is találkozni, egy idő után szabadabb programokat is szervezni, de az azonosságra törekedés folyamatos elvárás volt továbbra is a rendszeren, a nagy közösségen belül. Már maga a megszólítás, az elvtársi köszöntés is azt sulykolta több évtizeden keresztül, hogy az alapvető ideológiákban egyetértettek (egyet kellett, hogy értsenek) a csoport ill. a közösség tagjai, és belőlük, azaz mindannyiukból állt össze a Magyar Népköztársaság. Az egyetlen, legnagyobb, legegységesebb, leghomogénebb, látszatra a legösszetartóbb és legerősebb közösség lett ez így együtt a határainkon belül, közel egy fél évszázadnyi időn át.

Aztán valahol, valamikor ennek is vége kellett, hogy legyen, és erre – a történelem-, azaz, az időbeliség szerint legalábbis – 1989. október 23-án került sor. Azzal persze, hogy a szocializmus magában a nevében megbukik, vagy az államforma megváltozik, illetve új alkotmány, új alkotmányos berendezkedés és új gazdasági keretek születnek, azzal ugyan valóban felbomlik az elvtársak és elvtársnők nagy homogén közege, de még rengeteg időre, folyamatos próbálkozásra és fejlesztésre, fejlődésre van szükség ahhoz, hogy új típusú

közösségek is létrejöjjenek a nagy csoport-massza megszűnését követően. Ezek az új közösségek viszont – abból adódóan, hogy már semmilyen felülről érkező elvárásnak nem kellett, hogy megfeleljenek – bármilyenek is lehettek, viszont a két generációnyi egységesség, sematikusság nyomán éveket kellett várni, hogy a csoportok, közösségek, kisebb csoportok valóban meg tudják fogalmazni, hogy mi alapján és mivé is szeretnének válni. A vallás volt talán az egyik legbiztosabb kapaszkodó sokak számára, és mivelhogy az állampárt már a 80-as években is komoly teret engedett a történelmi egyházak visszaerősödésének, várható volt, hogy a rendszerváltást követően itt lesznek mihamarabb újra erős közösségek. Ugyanígy várható volt, hogy a legtöbb korábban tiltott, majd kicsit később már megtűrt témakör is azonnal helyet követel magának az új éra társadalmában, azaz, a művészet és a sokszínűvé váló politika hozza majd az újabb csoportokat, újabb közösségeket. A többpártrendszer ugyanakkor nem csak a pártok számának a növekedését hozta el, de azokat a politikai gondolatokat, eszméket is, amelyek egyszerre csak nagyon megosztották a társadalmat. Megjelentek a nemzethez, történelemhez, nacionalizmushoz kapcsolódó gondolatok, miközben körülöttünk a történelem változásai új országokat, sőt, többféle háborút is okoztak. Ezek szintén osztották, csoportosították a korábban olyannyira egységesnek tekintett társadalmat, miközben láthatóvá váltak a vallási csoportosulások mellett immár a nemzetiségek, sőt, maga a cigány etnikum is egyértelmű és megkérdőjelezhetetlen része lett a magyar társadalomnak. Fogalmazhatunk úgy is, hogy a 1990-es évtized első fele egyértelmű pezsgést jelentett a kisebb vagy éppen nagyon csoportok, közösségek meghatározása, vagy éppen újra-meghatározása tekintetében. És bár sokaknak egészen idegen volt érteni, érezni azt, hogy mit is jelent egy saját csoport, saját közösség, azért nagyon sokan bizakodva várták azt, hogy ezek a kezdeményezések segíthetik majd az adott csoportok, közösségek saját érdekeinek az érvényesülését, akár olyanokat is, amelyeket a szocializmus annak idején elnyomott, háttérbe szorított, vagy közel fel is számolt akár.

A leginkább egyértelműnek tekinthető közösség az emberiség megléte óta az a helyi közösség, amelyben emberek a fizikai együttélésből adódóan részei egymás életének. Ez lehetett a kezdetekben egy család, vagy a több családból összeálló törzs és a közös érdekek egyértelműen a létfenntartáshoz, a család és a közösség gyarapodásához, erősödéséhez kapcsolódtak, azaz, nem magasztos, elméleti síkon volt fontos hasonlóan látniuk a világot, hanem a túlélés, és a fejlődés volt az elsődleges cél mindenki számára. Ez az ősi, elemi rendező elv ugyanakkor a mai, sokkal bonyolultabb világban is jelen van még szinte bárhol (mindenhol) a világban – csak a helyi közösség már nem feltétlenül családi, vagy törzsi alapokon nyugszik, sokkal inkább a közigazgatás által helyi önkormányzatok által felügyelt helyi közösségekről beszélünk, ahol emberek – akár tetszik nekik, akár nem – egy adott földrajzi egységen belül együtt kénytelenek élni. Ez egyfajta fizikai közösségre utal, ugyanakkor ma már a fennmaradáshoz szükséges összefogás, belső kohézió a nyugati típusú társadalmakban nem szükséges olyan formában, mint néhány ezer évvel ezelőtt. Az állam (a helyi önkormányzat) gondoskodik a legkisebbekről (óvoda, iskola), segíti a közlekedést, könnyítést kínál a táplálkozáshoz (boltot lehet helyben üzemeltetni), sőt, általában úgynevezett jóléti támogatásokat is felkínál (segélyek, pénzügyi támogatások, állami vagy helyi kölcsönök). Mindezek arra kimondottan alkalmasak, hogy fizikai értelemben vett közösségeket találjunk, több ezret is akár egy adott országon vagy régióon belül. Ugyanakkor a közösség fogalma akkor lesz igazán erős, ha nem pusztán az egy fizikai

térben, az egy környezetben történő létezés határozza meg, hogy ők részei valaminek. Az úgynevezett szellemi közösség a fizikai közösséggel szemben akkor is azonos célok felé terel embereket, ha azok nem élnek közvetlenül együtt. A kettőnek az együttes megléte viszont olyan kohéziót, olyan összefogást kínálhat a csoport tagjai között, amely kimondottan segítheti, hogy a csoport tagjai egységesen és hosszú távon fejlődhessenek. Azaz, a közösség, vagy a közösségi tudat megélésének legmagasabb foka az, amikor emberek közvetlenül együtt, egy térben élnek (fizikai alapú közösség), de céljaik, vágyaik, elköteleződésük, a céljaik elérése érdekében felvállalt tennivalók is közösek, és létezik egyfajta minimum (mind az azért tenni akarok létszámában, mind a felvállalt feladatokban), amely ezt a csoportot valódi kohézióval, összetartással tölti meg (szellemi-ideológiai közösség).

A közösség halmazai

Ebben a részben azt szeretnénk vizsgálni, hogy az osztársadalmon belül hol és milyen közösségeket különböztethetünk meg, illetve, hogy ezektől a kisebb közösségektől mit várhatunk el, hogy a helyi osztársadalmi érdekeket szolgálják. Mindenképpen szeretnénk foglalkozni a több irányú szolidaritás kérdésével, valamint azzal, hogy minden, akár a legalsóbb közösségi szinten is megjelenő felelősségnek a felvállalása, és az azokhoz kapcsolódó legapróbb építő jellegű történéseknek is lehet olyan hatásuk, amelyek a legmagasabb közösségi szinteken jelennek meg. Azaz, mindenki kellően értékes lehet, bármelyik közösségi szinten és bármilyen feladatot is vállal fel, azzal ő mindenkiért tehet egy keveset, vagy éppen nagyon sokat. Kell, hogy beszéljünk ugyanitt a közösség erőforrásairól, különös tekintettel az eddig rejtett, ki nem aknázott, illetve újrahasznosítható erőforrásokra, amelyeket sokszor helyben nem is nagyon vesznek észre még azok sem, akik pedig annak a közvetlen részei.

A közösség fogalma az eddigi felfezetések alapján több irányból is megközelíthető. Ugyanakkor mi számos alkalommal keressük egy adott földrajzi egységen belül, hogy milyen úgynevezett „szintje”, formai megjelenései lehetnek a közösségnek, vagy bármilyen más, csoport-alapú kezdeményezésnek. Az alábbiakban most ezekre térünk ki, és nyilván majd a Kunszentmiklóson szükséges beavatkozások jelentik a legfőbb relevanciát.

A család közössége

A közösség első, egyértelműen értelmezhető szintjét ma a család jelenti, amely a hátrányos helyzetű/roma embereknél sok esetben akár egészen nagyszámú tagot is jelent – a család értelmezése a nagyszülőket, sok esetben a felnőtt testvéreket és azok gyermekeit (unokatestvéreket is) jelenti. Nem feltétlenül szükséges, hogy mindannyian egy fedél alatt éljenek, sokszor egymás közvetlen szomszédságában laknak, vagy egy adott utcában, de általában kellő közelségben ahhoz, hogy a család együvé tartozását kifejező közös programok, közös élethelyzetek, örömtelibb és szomorúbb történések megélésében számíthassanak egymásra. Ez persze sokszor feszültségek, konfliktusok forrása, vagy éppen közege is lehet, de

ez leginkább abból ered, hogy ezek az emberek közvetlen közelségben élik meg a hétköznapjaikat, valamint egymást és ezeket a relációkat nem lehet elkerülni.

Nagyon fontos megjegyezni, hogy sok család nem feltétlenül éli meg azt a szellemi/ideológiai alapú közösségi kötődést, amit egy valódi, érték-alapú közösség megélhet. Pontosabban fogalmazva nem élik meg, nem egyértelmű a számukra, hogy a közösségi kötődést hogyan kellene a vérségi kapcsolaton túl még erősebbé tenniük, hogyan ne forduljon elő az, hogy kizárólag a családhoz tartozás kényszere vigye őket közös irányba, közös célok, vagy nehéz feladatok megoldása felé. Korábban sokan és sokszor hivatkoztak arra, hogy a roma közösségek belső kohéziója, a család megtartó ereje milyen erős közösségeket teremt. Néhány évtizede ez lehetséges, hogy valóban így volt, de mára már szétszakadtak ezek a szövetek, és nem olyan egységesek immár nemcsak az országon belül, de helyi szinteken sem a roma közösségek, illetve az azokat alkotó helyi roma családok. Egyfajta humanista, mindenáron pozitív képzetet társítani kívánó megközelítés mantrázza persze még ma is, hogy a romák esetében a családi összefogás, a család ereje mennyire kiemelkedő és milyen valódi értékekkel bír – a gond az, hogy ez egyáltalán nem vonatkoztatató általánosan a hazai roma közösségekre. Félreértés ne essék, sehonnan nem vészett, nem kopott ki még teljesen, de az sem igaz, hogy olyan mértékben lenne jelen – és lehetne rá közösségeket alapozni – mint ahogyan az néhány évtizede még valóban létezett. Ez az őszinte szembenézés mindenféleképpen szükséges, ha valaki őszinte, egységes és szilárd alapokra helyezett közösséget akar teremteni ma Magyarországon ebből a csoportból.

Mindez azt is jelenti, hogy elsőként a családokból, illetve a családokon belül lesz szükséges egyfajta közösséget megteremteni, de csakis akkor, ha a közösség felépítésének az eszméje, ideológiája nem valaki vagy valami ellen (pl. többségi társadalom, másik roma család, akik a haragosaink, stb.), hanem valami mellett, leginkább a pozitív változás érdekében fogalmazódik meg. Ilyen lehet esetleg a helyi gyermekek jobb iskolai eredményének az elérése, a helyi roma családok jobb lakókörülményeinek az előmozdítása önkéntes társadalmi (közösségi) munkában, vagy éppen a kevesebb kábítószer- és alkoholfogyasztás érdekében, stb.

Ezek a kezdeményezések mind elindulhatnak egy-egy család konyhájából is akár, de nagyon fontos, hogy az adott család megértse, elhiggye, hogy neki erre szüksége van, és ha már minden (vagy legalábbis a legtöbb) tagjai felsorakozott az adott cél érdekében a többiek mellé, akkor érezhetik talán először igazán azt, hogy a vérségi köteléken (a kényszerű fizikai együttlétén) túl ideológiai, eszmei értékrendszer is összefogja őket. Ez az első lépés, amikor közösséget szükséges meghatározni és felépíteni.

Amikor egyszerre több család is megérti, felfogja és őszintén akarja a változást, illetve kellően erős a belső közösségi elhatározottságuk, akkor meg kell megtalálniuk egymást, hogy velük közösen aztán egy telepí, városrészi közösséget is megpróbáljanak felépíteni és egyben tartani, erősíteni.

A családok kapcsán fontos megemlíteni, hogy nemcsak a közösségi létforma-szerűség lett az elmúlt évek során egyre több helyen vonatkoztatható rájuk, hanem az úgynevezett projektmenedzsment szemlélet is, ami azt jelenti, hogy akár egyfajta projektként is tekinthetünk

rájuk. Ez elsőre ugyan meglehetősen technokrata hozzáállásnak tűnhet, de közben segíthet a tudatos döntések és tudatos magatartás (habitus) megjelenítésében és megerősítésében is, ami viszont a roma és hátrányos helyzetű családok esetében kulcsfontosságú is lehet ahhoz, hogy eredményes társadalmi felzárkózási folyamatoknak legyenek a részesei.

A telep vagy szegregátum közössége

Amikor a roma telep, vagy szegregátum közösségéről beszélünk, akkor elsősorban fizikai értelemben vett közösségről kell beszélünk, azaz, emberek olyan csoportjáról, akik azért tekinthetők egyfajta halmaz közös elemeinek, mert egy földrajzi egységen belül (ez jelen pillanatban Kunszentmiklós városa) ők egy kisebb, de szintén földrajzi alapon meghatározott egység részei lettek azzal, hogy ide születtek vagy ide költöztek. Azaz, még csak arra sincsen szükség, hogy ha szűken értelmezve megpróbáljuk őket közösségnek minősíteni, akkor azt etnikai alapon tegyünk (tehát, hogy ők a romák), hanem dedikáltan egy olyan csoportról beszélünk, amelyben nem romák is vannak, bár a többség évtizedek óta a romákat jelenti. (zárójeles megjegyzés: az ország szinte minden roma telepén jelen vannak a romák mellett nem romák is, tehát sohasem homogén csoportot látunk). Nagy kérdés, hogy tekinthetünk-e rájuk máshogyan is, mint fizikai közösség, mit tehetünk azért, hogy ideológiai alapon is annak lássuk őket? Nagy kérdés, hogy ennek a megteremtéséhez milyen eszközökre, de még inkább milyen személyi háttérre lenne szükség? Milyen olyan aktivisták, közösségi vezetők kellene, akik valódi közösséget formálhatnak ezekből az emberekből? Jelen pillanatban egy adott kisebb vagy nagyobb telep/szegregátum lakosság többségének általános jellemzői szerte az országban az alábbiak:

- Fásultság,
- Minimális szolidaritás,
- Az egységes és csoportos önkéntesség hiánya,
- Önzés, mások nehézségeinek, gondjainak negligálása,
- Számonkérés, értetlenkedés a helyi és az országos döntéshozók és a többségi társadalom felé,
- Jövőkép hiánya,
- Egységes és konstruktív célok irányába történő közösségi fellépés hiánya,
- Saját erőforrások, lehetőségek felismerésének a hiánya,
- Gyakori áldozat-szerep,
- Következetlenség,

- A tudatos, megalapozott és felelős, a hosszú távú egyéni és közösségi következményeket is mérlegelő, súlyozó döntéshozás hiánya.

Mindezek elég egyértelműen mutatják, hogy a helyi szegregátumban élők közös pontjai általában, vagy legalábbis többségében, negatív dolgokhoz kapcsolódnak, azaz, olyan dolgok mentén érezhetik önmagukat másokkal hasonlóknak, amik negatív dolgok, és amiket az ember a természetéből adódóan szeretne mihamarabb megszüntetni. Nagyon fontos tehát kimondani, hogy a szegregátumban élőket olyan dolgok kötik össze, olyan dolgok formálnak indirekt módon közösséget, vagy közösség-szerúséget belőlük, amelyeket valójában meg szeretnének szüntetni, amiből pedig az a furcsa paradoxon is ered, hogy a közösséget nem erősítik, hanem gyengítik azok a pozitív, jó irányú erőfeszítések, amelyek pedig szükségesek lennének a teljes helyi közösség érdekében. Mindez azzal is jár, hogy ezeknek az embereknek rá kellene jönniük arra, hogy a valódi közösségé alakuláshoz az eddigi negatív inputok helyett pozitív, építő tartalmaknak kell megjeleníteniük a környezetükben, amellyel sokat tehetnek az önbecsülésük megerősítése, saját személyes és a közösségi énképük tisztán megélhetősége érdekében.

A vallási közösség, a gyülekezet ereje

Kimondottan jó tapasztalatok gyűltek mára már össze arról, hogy egy helyi, vagy térségi vallási kezdeményezés, csoport milyen formában is lehet képes közösséget teremteni a hátrányos helyzetű, roma emberek számára is. Itt alapozni lehet nyilván arra a többezer éves tapasztalásra is, hogy az emberek számára a spirituális közösséget elsőként a vallásuk kínálta, tehát valamit, ami nem a fizikális közös halmazból, nem az együttélés kényszeréből eredt. Hittek és hisznek az emberek milliárdjai ma is valamiben, amihez ugyanúgy, de legalábbis hasonlóan igazodnak mindannyian, és ez az igazodás, ez a hasonló látásmód adja meg a hasonlóságukat, kívülről nézve gyakorlatilag az azonosságukat.

A közös hit viszont jó értelemben véve egy olyan keret, amelyet tartalommal megtölteni felelősség és egyben lehetőség is, hiszen az adott vallás saját maga szab utat az individuumnak, hogy ő maga, illetve sokaságban a vallás követői, mint csoport hogyan éljék az életüket, milyen értékeket valljanak. Ez egyszerre korlátos és egyszerre kínál lehetőségeket. Meghatározható (egyes esetekben előírható), hogy milyen formában segítsék a társaikat, milyen kohézió alakuljon ki közöttük, hogyan viselkedjenek a saját csoportjukon kívüliekkel, más vallások követőivel, stb. Ez valóban komoly felelősség és ehhez nagyon is kell, hogy megfelelő vezetői legyenek minden egyes vallás vagy egyház központi, vagy éppen helyi szintjein.

Kunszentmiklóson is több kiségyház és nyilván a történelmi egyházak is elkövetnek mindent azért, hogy segítsék a társadalmi felzárkózást. Nyilván a protestáns kiségyházak modernebbek, könnyebben reagálnak és talán a hangjuk is könnyebben eljut a helyben élőkhez, mint a nehézkes, komótos, de évszázados tapasztalatokkal bíró történelmi egyházak. Nagyon fontos, hogy nem szabad különbséget tenni, de ugyanakkor ugyanolyan eredményeket sem elvárni tőlük. Egységesen kell megítélni, hogy mit tehetnek a helyben élőkért, miközben azt is látni

kell, hogy a roma/hátrányos helyzetű emberek elsősorban abban a vallási csoportosulásban találják meg leginkább önmagukat, amely közel megy hozzájuk.

A Bódi József és Sárközi Vilmos által vezetett Agapé (Isteni Szeretet) Pünkösdi Gyülekezet helyben, kiségyházként kínált közösségteremtő munkája kettős irányú:

- egyrészt erősíti, fejleszti saját gyülekezetét és az abból lassan épülő vallási közösséget,
- ugyanakkor szeretné, ha gondolatai, jó értelemben vett, neutrálisan megélhető „tanítása” eljutna a szegregátumban a lehető legtöbb emberhez, hogy azokat majd közvetetten is építse és közösségbe forrassza, anélkül, hogy közvetlenül csatlakoznának hozzá.

A tudatosságébresztő kisfilm elkészítése során sikerült több helyzetben és több alkalommal is találkozni a gyülekezet vezetőivel és egyes tagjaival. Egyértelműen képesek arra, hogy akár a vallási, akár a nem vallási közegben értékeket mutassanak fel, és segítsék a helybelieket abban, hogy azokhoz valamilyen formában igazodhassanak. Előny, hogy fiatalosak, progresszívek, és nyitottak arra, hogy egészen újszerű megközelítéseket is megismerjenek, és a későbbiekben akár ők maguk is képviseljének.

A beavatkozás szintjei – belső struktúrák és nehézségi fokozatok

A közösségben bekövetkező változás biztosan számos szinten, formában és csoportban/közegben követel majd meg mindenféle teendőt, vár el reakciókat, illetve hoz majd következményeket. Egyes közegekben ez könnyebben, máshol sokkal nehezebben megy majd, erre viszont mindenkinek fel kell készülni a projekt megvalósulása során. Ezek a szintek az alábbiak:

Oktatási intézmények szintje:

Az óvoda és iskola azok az intézmények, illetve az a közeg, amelyben a közösségben történő változásoknak akkor is hatásuk kellene, hogy legyen, ha a projekt amúgy nem is létezne. Azaz, olyan környezetet jelentenek ma a helybeli iskolák és óvodák, hogy bármilyen pozitív változás, ami bekövetkezik a helyi roma/hátrányos helyzetű közösségben, az azonnali változásokat okozhat ezekben is. A legfontosabb nehézségek sokak számára ismertek, azokat felsorolni külön felesleges, de a jó megoldásokat, jó és remélt eredményeket igen, ezek az alábbiak lehetnek:

- a diákok iskolai fegyelme javul,
- a diákok és pedagógusok kommunikációja javul, egymás iránti tisztelet megerősödik,
- a pedagógusok és szülők kommunikációja javul, egymás iránti tisztelet megerősödik,

- a diákok összetartása, egymás iránti szolidaritása és tisztelete megerősödik,
- a diákok iskolai teljesítménye javul,
- a szülők közössége erősödik, önálló értelmet, célt kap, hogy találkozzanak, segítsék egymást,
- a pedagógusok motiváltak maradnak, hisznek magukban és a diákokban.

Ebben a közegben számos tabukérdéssel, és az elmúlt években felerősödő tendenciával, folyamattal kell szembenézni (pl. iskolai erőszak, vagy szülők egyéni döntése a gyermek továbbtanulásának megakadályozására, növekvő számú korai iskola-elhagyó), illetve komoly kihívás lesz majd, hogy elcigányosodó iskolák, mint egyfajta passzív/természetes szegregáció helyszínei, alkalmasak lehetnek-e arra, hogy megfelelő minőségű oktatás folyjon azokban. Ezek sokak számára elsősorban elméleti, ideológiai kérdések, és mi magunk sem vitathatjuk azt, hogy a szegregáció az oktatásban semmiképpen sem segíti a diákokat, főleg akkor nem, ha szándékkal történik. Ugyanakkor egy olyan településen, mint Kunszentmiklós, igenis meg kell érteni, hogy a magas gyermekszám egy idő után az óvodákban és az iskolákban is jelentkezni fog, ami pedig komoly kihívás elé állítja a pedagógusokat és a szülőket is nagyon sok esetben. Egy eredményesen, pozitív megközelítésű közösségi beavatkozási folyamat ezt megpróbálja az előnyére fordítani, és nem azzal viaskodik, hogy hogyan lehetne kevésbé homogén osztályokat létrehozni a helyi óvodákban és iskolákban, hanem hogy hogyan lehetne ezekből a diákokból és a szüleikből egy olyan közösséget létrehozni, amely valóban tenni akar önmagért, és a közvetlen környezetéért. Ez a látásmód kulcsfontosságú lesz majd, hogy megjelenjen és megerősödjön, mert ha így lesz, akkor azzal valós esély nyílik arra, hogy ezek a diákok, és ezek a családok tegyenek valamit a saját sorsuk, saját gyermekeik sorsának jobbítása érdekében.

Szociális, gyermekvédelmi feladatok ellátása, azokhoz kapcsolódó intézményrendszer

Nagyon kevés szó esik még mindig arról, hogy az állami ellátórendszerben meglévő szolgáltatások, eszközök, erőforrások sajnos nem mindig hasznosulnak a legmegfelelőbbben a társadalmi felzárkózás során, holott pusztán ezek megfelelő alkalmazásával is lehetne eredményeket elérni. Kimondottan hiszek abban, hogy az egyes műhely-foglalkozások és a családokkal foglalkozó esetmenedzserek képesek lesznek megértetni a hátrányos helyzetű célcsoporttal, hogy számos dolog segítheti a felzárkózásukat a projekten túl, illetve azon kívül is. Ha ezt széles körben sikerül megértetni, akkor a következő eredményeket, következményeket várhatjuk:

- Jobb kommunikáció alakul ki a szociális és gyermekvédelmi szakemberek, illetve a roma/hátrányos helyzetű családok között,
- Több információval rendelkeznek a roma/hátrányos helyzetű családok arról, hogy miben és hogyan segítheti őket az állami ellátórendszer,

- Tudatosabb magatartással segíthetik a szociális és gyermekvédelmi szakemberek munkáját a célcsoport tagjai,
- Csökken a családon belüli erőszak mértéke, gyakorisága,
- Megnö az érdeklődés a szociális szakmai iránt, pályaválasztás előtt álló fiatalok esetleg érdeklődhetnek az ágazat iránt.

Ebben a témakörben a változás azt hozhatja magával, hogy a helyi szegregátumban élők, a helyi romák/hátrányos helyzetűek megértik, hogy a szociális ellátórendszer nem ellenség, hanem megfelelően használva fontos segítség, sőt, akár társ is lehet, ha megtanulják a helyén és az értékén kezelni. Ehhez persze meg kellene ismerni elsőként, valamint tisztelni azokat, akik annak részeként sokat tesznek akár pont a helyben élő roma/hátrányos helyzetű emberekért. Az elmúlt években ez volt az egyik olyan ágazat, amelyben a közfeladatot ellátó személyek munkájának sikere kiemelten függött attól, hogy mennyire együttműködő, mennyire támogató az, akinek az érdekében ők eleve végzik a munkájukat.

Kimondottan várjuk majd a projekt során, hogy a közösség nagyobbik része megérti és elfogadja, hogy ez a terület legalább olyan fontos a számára, mint az oktatás, és támogató magatartással segíti is, hogy megváltozzanak a korábbi évek rossz tapasztalatai, alacsony hatásfokú feladat-feladatellátása.

Helyi roma nemzetiségi önkormányzat közege, rendezvényei, valamint mindazok, akik bekapcsolódnak a munkájába

A helyi roma nemzetiségi önkormányzat fontos szereplő, amikor számba vesszük, kik és milyen feladatokkal segíthetik a helyi roma közösség, illetve a helyi hátrányos helyzetűek társadalmi felzárkózását. Egy tapasztalt, a helyi roma családok többségével jó viszonyban lévő testület nagy hasznára lehet majd a településnek, illetve helyben nemcsak a romák közösségét, de Kunszentmiklós egészének a közösségét is segíteni tudja a munkájával. A legfontosabb jellemzőknek, üzeneteknek, „állásfoglalásoknak” az alábbiaknak kell lenniük majd a roma nemzetiségi önkormányzat részéről az elkövetkezendő évek során:

- minden helybeli roma embert képviselni kívánnak, de ahhoz a lehető legtöbb roma embernek fel kell keresnie őket, azaz, törekedni kell arra, hogy mindig jobb és erősebb legyen a helyi roma közösség a nemzetiségi önkormányzat közötti kommunikáció;
- folyamatosan hírt kell adniuk arról, hogy mit és hogyan kívánnak megvalósítani, azaz, látható legyen a munkájuk és tervezni lehessen mindenki számára azt, hogy mikor, hogyan csatlakozik annak munkájához, rendezvényeihez;
- folyamatos képzéseket kell önmaguk számára megszervezniük, hogy mindig jobban teljesítsenek. Ezek a képzések az alábbi témakörökre biztosan ki kell, hogy térjenek

majd: *alapvető kommunikációs képességek fejlesztése, projekt-menedzsment ismeretek, közigazgatási ismeretek;*

- a lehető legszélesebb körű partnerségre kell törekedniük minden lehetséges helyi, térségbeli, megyei szereplővel, aki bármivel is segíteni tudja a helyi roma közösség társadalmi felzárkózását.

Sajnos tényszerű, de ma a legtöbb roma nemzetiségi önkormányzat súlytalan az országban és a helyi politikai, fejlesztési folyamatokban. Ezen mindenképpen változtatni kell, és Kunszentmiklóson is markánsabb arcot kell adnunk neki, miközben megnövekednek a szakmai elvárások is a testület tagjai irányába. Valódi közösség-építői folyamatoknak kell, hogy a részei legyenek, főleg olyan témakörök kapcsán, mint a közösség felelőségének a tisztázása, az együttéléshez szükséges roma feladatvállalás meghatározása, vagy éppen a helyi közpolitikában való konstruktív megjelenés (választásokon való részvétel, lakossági fórumokon való részvétel, saját kezdeményezések, stb.)

Többségi társadalom szintje

Ezen a szinten, vagy ebben a közegben lesz a legnehezebb a közösségi beavatkozást egyértelművé tenni, értelmezni a helyben élők számára, illetve elfogadtatni azt, hogy abban mindenkinek feladata és felelősége kell, hogy legyen. Azaz, nem pusztán a helyi roma/hátrányos helyzetű emberek, családok azok, akiktől elvárunk dolgokat, hanem a többségi társadalom tagjaitól is, hiszen emberek egy kisebb csoportja csak úgy tud egy nagyobb csoporton belül hatni, ha a törekvései nem egyirányúak, illetve nem hiábavalók.

Ez azt jelenti, hogy fel kell készíteni a helyben élő többségi társadalmat is arra, hogy a következő esztendőik érdemi céljainak egyike, hogy a velük élő roma/hátrányos helyzetű emberek megtalálják saját közösségüket, saját céljaikat, saját erősségeiket, és úgy változzanak majd meg, hogy az nemcsak az ő számukra, hanem minden helyben élő számára előnyt kínálhat. De ehhez nyitott, befogadó magatartásra lesz szükség, sőt, egyfajta biztató, támogató magatartásra is majd, amely megsokszorozhatja a roma közösség motivációját, illetve könnyebben teljesíthetővé, valóban elérhetővé teszi azokat a célokat, amelyeket valójában mindenki szeretne.

Ehhez sokat kell közvetve, illetve egyértelműen kell majd közvetlenül is kommunikálni a helyben élő többségi társadalom tagjaival, akiknek látniuk kell, hogy honnan hova lehetne a következő esztendőik során eljutni a helyi roma/hátrányos helyzetű közösséggel. Ezt lakossági fórumok, kiadványok, valamint a helyi média révén is érdemes lenne formálni, alakítani majd.

II. Ágazati megállapítások és az eredményes társadalmi felzárkózáshoz szükséges jövőkép

Amikor eredményes társadalmi felzárkózást szeretnénk megvalósítani, akkor kissé közhelyszerűen, de ebben a témakörben gyakran (szinte minden tudományos konferencia alkalmával) kerül megjelölésre a következő, klasszikusnak is tekinthető 4 nagy beavatkozási terület:

- oktatás,
- lakhatás,
- foglalkoztatás,
- egészségügy.

Természetesen nem vitatható, hogy ezek kiemelten fontos kérdéskörök, ugyanakkor ennél sokkal összetettebb, hogy mire és hogyan van szükség egy helyi közösségben, amikor a felzárkózás igénye, illetve szüksége egyértelművé válik. A fenti 4 nagy témakör elsősorban a felzárkózás elsődleges célcsoportjait helyezi a fókuszba (többnyire *a mélyszegénységben élőket, a romákat, a fogyatékkal élőket, illetve más sérülékeny csoportokat*), miközben biztosak lehetünk abban is, hogy a sikeres társadalmi felzárkózási folyamatokban azok a szempontok, igények is jelen kell, hogy legyenek, amelyek a másik oldalakat kísérik. A „másik oldalak” ebben a vonatkozásban a többségi társadalom csoportjait jelentik, a politikai- és szakmapolitikai döntéshozókat és döntés-előkészítőket (szakembereket), vagy éppen azokat a közfeladat-ellátókat, akik maguk is aktív formálói annak, hogy hogyan sikerül egy-egy közösséget, leszakadt csoportot közelebb hozni a többség általános sztenderdjeihez. Ők maguk is kiemelten fontosak, mégis úgy tűnik, hogy méltatlanul kevés szó esik róluk, illetve kevés erőforrás vagy intézkedés segíti őket abban, hogy az alapfeladatként általuk ellátandó feladat mutasson túl egy kicsit a napi rutinjukon, és eredményes társadalmi felzárkózást segítsen elő. Ugyanígy fontos, hogy beszéljünk arról, hogy az egyes csoportok, közösségek mit tehetnek saját magukért, önmaguk hogyan segíthetik elő a tagjaik, vagy a csoport egészének (nagy részének) az előbbre jutását, társadalmi felkapaszkodását. Ha e szempontok szerint nézzük, akkor a legfontosabb, immár specializáltabb intézkedési területek az alábbiak lehetnek:

- az oktatás tudatosabb kihasználása,
- az oktatásra, végzettségre épülő foglalkoztathatóság növelése,
- az egészségügy tudatosabb használata, érdemi megismerése,
- lakhatás saját, valamint közösségi erőből való erősítése,
- a közfeladat-ellátókkal való tudatosabb és eredményesebb együttműködés meghatározása és fenntartása,

- a tudatosabb közösségfejlesztés és belső egymásra támaszkodás (család, lakókörnyezet, saját önálló közösség).

Nyilván elképzelhetők más megközelítések és szempontok az ágazati beavatkozások meghatározásakor, de az első 4 témakör mindenképpen kiemelt jelentőségű, hiszen a mai világ a munkaalapú társadalmak halmaza, a munkához pedig képzettség és végzettség kell. Fontos, hogy egyértelmű legyen a következő alapvetés.

A munkát jó minőségben csak egészséges ember tudja elvégezni, akinek a szociális közege is megfelelő, van hol laknia, valamint általában körülveszi magát olyan társas környezettel (családdal), amely a belső lelki békéjéhez hozzájárul, valamint olyan háttérrel, segítséget kínálhat, amelyre támaszkodhat majd az élete során.

Mindezek mellé fontos meghatározni azokat a tényezőket is, amelyek a közösségi erőforrásokra vonatkoznak, valamint azokra a más társadalmi csoportokra, illetve velük való relációkra, amelyek általánosságban határozzák meg, hogy maga az ember milyen jogszabályi, hatósági környezetben él, illetve milyen segítségre számíthat onnan, valamint, hogy milyen elvárások, kötelezettségek fogalmazódnak meg vele szemben. Fontos mindezek mellett a társadalomban a más emberek felé tanúsított saját, vagy szűkebb környezetében tapasztalható hozzáállás is, amellyel ő aktívvá teheti és segíti a társadalom nagy egészén belül formálendő a kapcsolatait, viszonyait.

Ha mindezek érvényesülni tudnak, akkor egy társadalmi felzárkózásban érintett ember önmaga is tud tenni azért, hogy változtatni tudjon azon a helyzeten, amely miatt a felzárkózásnak ő valódi célcsoport alanyaként definiálható. Itt még el kell mondani, hogy nagyon fontos annak a gondolatnak is a megjelenítése, hogy a társadalmi felzárkózási folyamat alanyának lenni sokszor egyáltalán nem könnyű feladat. El kell fogadniuk az embereknek, hogy ők ennek a részesei, ugyanakkor arra is ügyelni kell, hogy ne kerüljenek a másik szélsőséget megélve egy úgynevezett „kollektív áldozati látásmódba vagy szerepbe”, azaz ne jellemezze őket az az attitűd, hogy a többségi társadalomnak egyszerre kellene őket a leggyorsabban „megmenteni”.

Ez utóbbi álláspont nagyon sokáig elsősorban a roma közösségekben, valamint a roma közösségeket képviselni kívánóktól hangzott el, aminek az a veszélye, hogy egy, a társadalmi felzárkózásban egyértelműen (sőt, a leginkább!) meghatározható csoport tagjait teszi passzív szereplővé, akik másokra várnak, miközben a sikeres társadalmi felzárkózásban minden érintett aktív szereplőként jelenik meg.

Mindezek után vegyük sorra, hogy az említett 4 nagy témakörben milyen megállapításokat érdemes széles körben megismertetni majd Kunszentmiklós városában:

1. Az oktatás kérdése – Az oktatás tudatosabb kihasználása

Fontos leszögezni, hogy az oktatási, illetve a másik három klasszikusnak tekinthető ágazati témakörben elhangzó megállapítások sokaknak tűnhetnek evidensnek, ugyanakkor nem szabad elfelejteni, hogy talán ez az első olyan lehetőség, ahol ezeket nemcsak összegezni lehet, hanem konkrét javaslatok kerülhetnek megfogalmazásra – elfogadásuk esetén pedig akár kidolgozásra és megvalósításra is.

(Zárójeles megjegyzés: a problémák felismerése soha nem volt gond a társadalmi felzárkózás kérdésében. Ellenben az többnyire fejtörést okozott nagyon sok település nagyon sok aktora számára, hogy valódi, gyakorlati megoldásokat kínáló felvetések hogyan lehetnek elfogadtathatók mind a célcsoport, mind a társadalom egésze, mind pedig a politikai és szakmapolitikai döntéshozók számára. Azaz, nagyon sok mindenki igényét kell teljesíteni, kielégíteni, ami sokszor egyszerűen lehetetlenné teszi a helybeli konszenzust)

a. Melyek a legfontosabb nehézségek, legkomolyabb kihívások a témakörben?

A társadalmi felzárkózás folyamatában – különösen a roma közösségekkel kapcsolatban – a közoktatás kérdése nem pusztán az általános iskolától kezdődő kérdéskör, hanem ide tartozik az óvodai nevelés is immár, hiszen az óvoda és az iskola viszonya napjainkban sokkal jobban összefügg, sokkal meghatározóbb a társadalmi felzárkózás tekintetében, mint korábban bármikor.

Egy jól működő államban vagy közösségben a központi kormány vagy a helyi önkormányzat fel tudja kínálni azokat az intézkedéseket, támogatásokat, szakmai és pénzügyi hátteret, amelyek megléte esetén nem jellemeznék olyan nehézségek a területet, mint amilyenek most sajnos sok helyen tapasztalhatók. Ma Magyarországon az oktatási-köznevelési rendszernek komoly társadalmi, felzárkózási problémákat kellene orvosolnia, megoldania. A központilag meghatározott kerettantervek, óvodai programok minden település számára általános keretfeltétel-rendszert jelentenek, ugyanakkor a gyorsan változó körülmények előbb-utóbb megkövetelik majd, hogy megvitatásra kerüljenek a változtatást igénylő körülmények. A legfontosabb határvonal annak a szétválasztása, hogy mennyiben várjuk el az óvodától, hogy segítsen a családoknak a gyermekek nevelésében, korai képesség-fejlesztésében, illetve hogy mennyire tekintünk az óvodára a gyermekek iskolai teljesítményéhez szükséges előkészítéséért is felelős intézményként. Sokak szerint az óvoda leginkább a korai közösségi szocializációért felelős intézmény, de vannak olyan megközelítések is, amelyek szerint akár már az iskolai terheléshez való hozzászoktatás is megjelenhet itt, akár sokkal hangsúlyosabban is, mint ahogyan az néhány évtizede még jellemző volt. Azt is érdemes megemlíteni, hogy a jelenkor társadalmában a társadalmi különbségek, illetve az egyes társadalmi csoportok eltávolodása már itt, az óvodában is megkezdődik, leginkább azokban a közösségekben, amelyekben a leszakadás folyamata már hosszabb ideje megfigyelhető.

Mindezekből az is következik, hogy eredményes társadalmi felzárkózás ott képzelhető el, ahol már az óvodai nevelésben felismerik az érintett aktorok a kérdés fontosságát, és elősegítik azt, hogy se az óvoda, se az azt követő iskola ne veszítse el a klasszikusnak tekinthető funkcióját. Kevés figyelem jutott rá korábban, de kell róla beszélni: a célcsoporttal folyamatosan egyértelműsíteni kell, hogy mire való a két intézménycsoport, mit remélhetnek, mit várhatnak el a saját gyermekeikkel kapcsolatban ezekben a rendszerekben, illetve, hogy ők maguk hogyan járulhatnak hozzá, hogy azokban eredményesen teljesítsenek.

A következőkben azokat a konkrétan megfogalmazható problémaköröket vesszük sorra, amelyek azonosítása és megoldása szükséges a sikeres társadalmi felzárkózáshoz.

b. Az óvodákban az elkövetkezendő évek során megnő a hátrányos társadalmi helyzetű családokból érkező gyerekek száma.

Ezt a megállapítást sokan csak félve merik kimondani, mások viszont harsányan kijelentik akár azt is, hogy már nem csak az iskolák, de az óvodák is „elcigányosodnak”. Utóbbi meglehetősen bárdolatlan és leegyszerűsítő megállapítás, az viszont biztosan kimondható, hogy a hátrányos helyzetű, elsősorban roma közösségekben országos tendencia immár, hogy nő a gyermekek száma – még akkor is, ha az abszolút érték számok sok helyen csökkenést mutatnak átlagosan.

Pontos statisztikai adatok ugyan vannak, de azok nem feltétlenül adnak valós képet a hazai romák lélekszámáról (a legutóbbi népszámlálása 300 000 fő körülire mérte a hazai roma közösségekhez tartozó emberek számát), illetve a demográfiai dinamikákról egyáltalán nincsenek országosan értelmezhető adatok. Utóbbi területen csak becslések vannak. Ezek szerint a 10 év alatti korosztályban 18-20 százalék körüli lehet a teljes magyar népességben belül a romák aránya, az 5 év alatti korosztályban viszont ez az arány akár a 23–25%-ot is elérheti az ország egészére vonatkozóan, ami nyilván egyes térségekben nagy különbségeket mutathat, például az észak-keleti megyékben. Ez a folyamat nyilvánvalóan kihat az óvodai nevelés általános körülményeire is. Fontos leszögezni, hogy nem azért kell ezzel a kérdéssel foglalkozni, mert a roma vagy a hátrányos helyzetű gyerekek más megítélést és bánásmódot igényelnek, hanem azért, mert az óvodapedagógusok egyre gyakrabban szembesülnek azzal, hogy nő azoknak a gyermekeknek a száma az óvodai intézményekben, akik komoly szocializációs hátrányokkal, nehézségekkel érkeznek, és ezek jelentős hányada roma családban nevelkedik.

Azt is ki kell mondani, hogy a szocializációs problémák leküzdésére jelen körülmények között nem alkalmas az óvoda. A komoly magyar óvodapedagógiai hagyományok még a szocializmus idején is egyfajta védett környezetnek tekintették az óvodát, ahol a társadalmi különbségek nem nyernek teret, és viszonylag egységesen felkészített, hasonló tudásokkal és készségekkel, bár különböző képességekkel bíró gyermekek indulnak el az iskolákba. Ezzel szemben ma az óvoda az első olyan közeg, ahol a társadalmi felzárkózás egységes kihívásként megjelenik, és leginkább azért, mert a készségek fejlesztésére sokkal kevesebb idő és energia jut akkor, ha a szocializációs hátrányok leküzdése lesz a mindent felülíró legelső kihívás az óvodapedagógusok számára.

Ma legtöbbször az óvodapedagógus az elsők között szembesül azzal a közfeladat-ellátók közül, hogy milyen hátrányokkal küzd az érintett gyermek és a családja, és neki kell felelősséget vállalnia – sokszor akár döntenie is – abban, hogy hogyan próbálja majd a lehető legtöbb területen segíteni egy-egy kisgyermek sorsát. Erre a kihívásra viszont a mai pedagógusképzés még nincs feltétlenül kellően felkészülve. Egyre gyakrabban fordul elő, hogy az óvoda nem tudja felkészíteni a hátrányos helyzetű gyerekeket az iskolára, azaz nem lesznek iskolaérettek a megfelelő időben, viszont egy, még az óvodánál is szigorúbb és komolyabb elvárásokat támogató rendszerbe kerülnek úgy, hogy a hiányosságaik nagyon rövid időn belül egészen nyilvánvalóak lesznek. Ennek következtében továbbra is gondot okoz majd a társadalmi elvárásoknak meg nem felelő szocializációs szint. Ráadásul érzékelhető egy tendencia, amely szerint a magyar köznevelési rendszer nem mer élesen belelátni ezekbe az összefüggésekbe, fél a társadalmi reakcióktól, ugyanakkor a saját szempontjából jogosan várja el, hogy az állampolgárok – tartozzanak bármelyik etnikai, vallási vagy nemzeti kisebbséghez – egyformán viszonyuljanak a köznevelésben való részvétel jogszabályi kötelezettségéhez.

Kunszentmiklósnak, hasonlóan sok más magyar városhoz, arra kell felkészülnie, hogy a hátrányos helyzetű csoportok tagjai, illetve a roma közösség tagjai által sűrűbben lakott városrészekben is meg fog nőni az óvodákban az ezekből a családokból érkező gyermekek száma, ami folyamatos kihívást jelent majd az ottani pedagógusok számára. Éppen ezért segíteni kell abban, hogy az óvodapedagógusok és az érintett családok viszonya a lehető legkonstruktívabb legyen, mindent elkövetve azért, hogy egyértelműen megfogalmazhatók, majd pedig leküzdhetőek legyenek azok a szocializációs nehézségek, amelyeket a gyerekek hoznak magukkal. Ebben fontos szerepet kell vállalnia a helyi roma nemzetiségi önkormányzatnak, a társadalmi felzárkózással foglalkozó önkormányzati munkatársaknak, a család-és gyermekjóléti szolgálatnak, valamint minden olyan civil szervezetnek, amely munkát, feladatot vállalt a településen az integráció érdekében.

El kell érni, sőt kiemelten fontos célként kell meghatározni, hogy az óvodából az iskolába kerülő gyerekek és a családjaik a korábbiaknál tudatosabban tekintsenek az iskolára, és kövessenek el mindent azért, hogy az iskola valóban a lehetőségeket kínálja majd a társadalmi felzárkózásra ahelyett, hogy kötelező rosszként tekintenének rá.

Érdemes megfontolni azt is, hogy a hátrányos helyzetű csoportok felzárkózása érdekében a saját közegükből érkező, az életkörülményeiket és belső viszonyaikat jól ismerő, a célcsoport tagjai számára hiteles szakemberek is bevonásra kerüljenek az egyes feladatok meghatározásába és ellátásába. Azaz, kellenek a helyi közösségből érkező roma dajkák, családi segítők, mentorok, pedagógus-asszisztensek.

c. Elveszti értékét az iskola a hátrányos helyzetű közösségekben.

Vitathatatlan, hogy az iskola, a tanulás azért érték, mert segítségével nemcsak, hogy önmagunk leszünk sikerebb, jobb képességekkel és nagyobb tudással bíró emberek, vállalhatjuk könnyebben, megalapozottabban a döntéseinket, de a társadalomnak is hasznosabb tagjai

lehetünk, illetve olyan eszközök, lehetőségek kerülnek a kezünkbe, amelyekkel magunk formálhatjuk a sorsunkat. Ha ezt jól kezeljük, jól alakítjuk, akkor kevésbé leszünk kiszolgáltatva másoknak, vagy függünk például az állami gondoskodástól, akár már egészen fiatal korban (közfoglalkoztatás) is.

Az előző probléma meghatározást továbbgondolva kell megemlíteni azt, hogy a hátrányos helyzetű közösségekben gyakran már az óvodáztatás korszakában megjelenik az az attitűd, amely egyfajta nehézségnek, leküzdendő akadálnak tekinti az iskolát. Ennek számos oka lehet, de a témában jártas helyi aktorokkal folytatott egyeztetések leginkább arról számolnak be, hogy akkor a legnehezebb a helyzet, ha már maga a szülő sem tudta kihasználni a közoktatás-köznevelés nyújtotta a lehetőségeket, hiszen így ő maga sem tudja a maga valóságában felmérni, hogy mi az, amihez neki is hozzá kell segítenie a gyermekét.

Ha ilyen családi-szocializációs háttérű gyermekből sok jár egy adott iskolába, akkor egyfajta közösségi értéktelenség jelenik meg az oktatással, tanulással kapcsolatosan, ami már nemcsak egyéni sorsokat, hanem egy egész közösség rövid- és középtávú jövőjét befolyásolja. Egyetlen város vagy község sem mondhat le ezekről a gyermekekről sem, hiszen rájuk ugyanúgy szükség van, lehetőség szerint végzettséggel és kiküszöbölt, megoldott, eltűnt szocializációs hátrányokkal vagy nehézségekkel. De erről meg kell győzni a hátrányos helyzetű családokat is, és a szemléletformálás mellett abban is segíteni kell őket, hogy megértsék és megtanulják, milyen hatásuk és jelentőségük van az egyes személyes döntéseknek, különösen azoknak, amelyek a gyermekek oktatásával kapcsolatosak. Természetesen nem lehet és nem is szabad általánosítva kijelenteni, hogy a roma közösségekben a tanulásnak, az iskolának nincs értéke. Inkább arra kell a hangsúlyt helyezni, hogy támogassuk ezeket az embereket abban, hogy értéknek tekintsék mindazt, amit a magyar iskolarendszer nyújtani képes, és hogy tekintsenek erre olyan eszközként, amellyel a saját gyermekek jövőjét is jó irányba tudják befolyásolni. Ezzel együtt indokolt és szükséges, hogy megértsük az érintett célcsoport iskolával kapcsolatos gondolkodásmódját, és azt, hogy milyen iskolát képzelnének el ideálisnak maguknak és a gyermekeiknek.

Fontos megjegyezni, hogy a jelenleg meglévő munkaerőhiány az elkövetkezendő évek során még az előrejelzések szerint nem fog számottevően csökkenni, és az arra alkalmasak számára biztosan kínálja majd a társadalmi felzárkózást. Ehhez azonban az szükséges, hogy a közösség egésze kezdjen el erről érték-ként gondolkodni, valamint megkérdőjelezhetetlen tényként kezelje azt a gondolatot, hogy munkája, így a társadalmi felzárkózásra valós esélye csak a képzett embernek lesz.

Oktatásban való részvétel → Végzettség → Munka → Társadalmi felzárkózás

Ezt az összefüggést senki nem vonhatja kétségbe, ugyanakkor folyamatosan emlékeztetni és figyelmeztetni kell a hátrányos helyzetű, roma családokat erre.

d. Megnő az erőszak és gyakoribbak lesznek a konfliktusok az iskolákban.

Ennek a szegmensnek a vizsgálatakor is indokolt az óvodai nevelésig visszamenni a probléma feltárásakor. Az óvodában ma már a készségek fejlesztése a legfőbb szempont, viszont a nevelés szükségessége sem közvetve, sem közvetlenül nem kap akkora jelentőséget – egyrészt erre sem idő, sem energia nincsen, másrészt pedig egy olyan megközelítés vált általánossá, amely az individuuum szabadságát és önkifejeződését preferálja a korszerűtlennek vélt rend és fegyelem helyett. Ez akár teljesen érthető és elfogadható is lenne, viszont a szocializációs hátrányokkal érkező gyerekek sok esetben magatartásbeli gondokkal is küzdenek, amelyekre sem otthon, sem az óvodában nem érkeznek megfelelő válaszok. Ha ezek megmaradnak, és az iskolaérettség nem lesz teljes, akkor ez a magatartás- vagy normarendszer érkezik a gyermekkel az általános iskolába is, ahol mindez majd össze fog függni tanulási- és viselkedési nehézségekkel. Egy bizonyos kor felett ez pedig iskolai feszültségekhez, konfliktusokhoz, vagy akár erőszakhoz is vezethet. Az elmúlt években ez leginkább a szakmaszerzést kínáló szakközépiskolákban lett magasabb számú, mint korábban, valamint az általános iskola utolsó évfolyamaiban.

e. Megfáradó, kiegészítő pedagógusok

A fentebb említett problémakörök jelzik, hogy milyen típusú és milyen mértékű gondokat kellene megoldaniuk és kezelniük ma Magyarországon, illetve Kunszentmiklóson is a pedagógusoknak. Fontos lenne, hogy a pedagógusok rendelkezzenek ismeretekkel és kompetenciákkal az említett jelenségek és kezelési lehetőségeik vonatkozásában, hiszen a társadalomban zajló változások elsőként a családoknál jelentkeznek, majd az onnan az oktatási rendszerbe kerülő gyerekeknél, ahol a pedagógusoknak kell szembesülniük ezekkel. Erre viszont többnyire az évek alatt kialakuló tapasztalatok nyújtanak csak segítséget számukra. Ez könnyen oda vezethet, hogy idő előtt kiégnek, megfáradnak, és egy idő után már a munkájukat sem tudják olyan minőségben ellátni, mint ahogyan az szükséges lenne. Nélkülük viszont nincsen eredményes oktatás, azaz el kell érni azt, hogy a pedagógusok szakmai és szellemi frissessége, tanítási és támogatói motivációja a lehető legtovább és a lehető legbiztosabban megmaradjon.

Oktatási szakemberekkel, tanárokkal folytatott személyes egyeztetések egyértelműen azt bizonyítják, hogy a pedagógusok egyik legnagyobb gondja, hogy sem akkor nem tudják, hogy kihez forduljanak, amikor elbizonytalanodnak önmagukban és várják a szakmai támogatást, sem pedig akkor, amikor a nehézségeikről, frusztrációikról, belső vívódásaikról szeretnének beszélni – akár önmaguk között, akár esetleg olyan szakemberekkel, akik tanácsot adhatnak mindezekhez. A mentálhigiénés állapotok, kondíciók megtartása természetesen nem csak a pedagógusok esetében kiemelten fontos, szinte minden közfeladat-ellátásban részt vevő ágazat munkavállalója hasonló gondokkal küzd, ha nehézkesen alakul az egyes társadalmi csoportokkal folyó, azokat segíteni célzó feladataik ellátása, eredményes teljesítése. Ezeknek az embereknek nem feltétlenül az érdemeik elismerése hiányzik elsősorban, sokkal inkább arra van szükségük, hogy tisztességgel és eredményesen végezhesék azt az alapfeladatot, amelyet

vállaltak, de sokszor úgy érzik, még ezek teljesítéséhez is szükségük van segítségre, támogatásra. Ahogyan sokan megfogalmazták: ha a társadalom megváltozik, akkor a társadalom egyes csoportjai számára feladatot vállalt emberek eszközrendszerének és szakmaiságának is változni szükséges, de ha az utóbbi elmarad, vagy nem éri utol a társadalmi változásokat akkor az alapfeladatok nem lesznek eredményesen teljesíthetők.

Itt is szükséges lenne, hogy a célcsoport felelősségének hangsúlyozása és mélyebb bevonása megtörténjen, azaz a társadalmi felzárkózásban érintett hátrányos helyzetű közösségek, roma családok maguk is segítsék ezeknek a pedagógusoknak eredményesen végezni a munkájukat, megértve, hogy ez egyben a saját gyermekeik érdeke is.

Ugyanígy fontos lenne, hogy lehetőséget biztosítsunk a tanároknak arra, hogy minden iskolai félév megkezdését megelőzően meg lehessen vitatni az általuk tapasztalt sikereket, vagy nehézségeket kimondottan a társadalmi felzárkózás tekintetében. Ez segítene abban, hogy lássuk a tendenciákat, illetve egyes jó- vagy éppen rossz gyakorlatok kerüljenek bemutatásra, azok tapasztalatai pedig felhasználásra.

Mindezek mellett fontos lenne, hogy a megélt dolgok mellett a várható történések is terítékre kerüljenek, azaz segítsék őket maguk egymást abban, hogy miként őrizhetik meg a motivációjukat, illetve hogyan készüljenek fel a teljesen új kihívásokra, vagy nehézségekre. Ehhez pedig el kellene érni, hogy megfogalmazzák saját önálló, vagy esetleg egy-egy adott iskolára vonatkozó elvárásaikat – akár pl. azt is, hogy mennyivel növekedjen az elkövetkezendő években a legalább szakmát kínáló iskolákba továbbtanulni szándékozó gyermekek száma, vagy hogyan csökkenjen az azokból lemorzsolódó fiatalok száma majd.

2. Munka világának kérdése – Az oktatásra, végzettségre épülő foglalkoztathatóság

A fentiekben már említésre került az „oktatásban való részvétel – végzettség – munka – társadalmi felzárkózás” egyértelmű összefüggése, és az oktatás után az abból eredő végzettséggel elérhető munka a következő témakör, amellyel foglalkozni kell az eredményes felzárkózás érdekében.

Mielőtt ebben érdemben elmerülnénk, szükséges egy kisebb kitérőt tenni. A társadalmi felzárkózás és a munka világa összefüggéseiben az elmúlt 3 évtized elsősorban azt hangsúlyozta ki sok szakértő, hogy a magas munkanélküliség a társadalom leszakadt csoportjait sújtja, ugyanakkor ennek okaként nagyon sokáig még a képzett szakértők is a rendszerváltást követő nehézségeket és társadalmi folyamatokat jelölték meg. Eközben nagyon kevés szó esett arról, hogy a munkába állás legfontosabb feltétele a képzettség, végzettség, aminek hiányáért viszont maga a célcsoport is részben felelős, illetve tehetne ő maga is azért, hogy e tekintetben eredmények jelentkezzenek. Meg szokott jelenni olykor „magyarozatként” a munkaadói oldalon a többek által észlelhetőnek vélt rasszizmus, idegenkedés és hátrányos megkülönböztetés is, ami egyébként nem kizárólag a romákat érinti, hanem megjelenik a nők,

más vallásúak, más bőrszínűek, vagy akár a fogyatékkal élők esetében is. Ezek a tényezők természetesen összeadódva lesznek a leginkább meghatározóak, azaz ha valaki alacsony képzettségű, roma, vagy éppen nő, esetleg fogyatékkal élő, és találkozik a munkaadói rasszizmussal vagy hátrányos megkülönböztetéssel, akkor nehéz lesz hosszú távon elhelyezkednie, ráadásul mentálhigiénés szempontból is komoly visszaesésre lehet sajnos számítani az ő esetében.

Mindezek oda vezettek, hogy a munkát kereső ember sokszor könnyebben találja meg az őt körülvevő környezetben a hibáztatható körülményeket, okokat, mint hogy saját felelősségét és saját lehetőségeit próbálná felmérni.

Az elmúlt években ugyanakkor szerencsére a fentiekkel ellentétes megközelítés is bekerült a közbeszédbe és közgondolkodásba, amelynek az alapja az, hogy minden ember tehet valamennyit (akár csak minimálisat is!) saját magáért, de ahhoz is aktív részvétel szükséges. A munka fontos, a munka szükséges, és a munka kell, hogy jövedelmet kínáljon a társadalom lehető legszélesebb köre számára. Ez az a gondolat, amelyet ma Magyarországon, illetve a térség országaiban a társadalmi felzárkózással kapcsolatosan egyértelművé és megkérdőjelezhetlenné kell tenni.

Fontos nagyon egyértelműen rámutatni arra, hogy az elmúlt évek egyértelműen a munkaerő hiányáról szóltak, amely állapot évek óta felkínálja annak az esélyét, hogy a társadalmi felzárkózás kapui megnyíljanak azok előtt, akik tanulni és dolgozni akarnak.

Ha több lesz a munkahely egy településen vagy térségben, mint az azokban elhelyezhető személyeknek a száma, akkor ott csak úgy lesz megtartható a város, térség gazdasági lendülete, ha ezekre az álláshelyekre sikerül majd megfelelő személyeket találni. Más települések (főleg az európai nyugati nagyvárosok) ilyenkor vendégmunkásokat toboroznak (sokszor a kormány is segített ebben egyes országok esetében korábban), de ott is feltétel, hogy képzett, az ellátandó feladatokra alkalmas munkavállalókra van – akár szervezett formában – is szükség. A térség városainak is meg kell ezzel a problémával küzdeniük, és a helyzet megoldását két oldalról érdemes megközelíteni. Valóban érdemes azon gondolkodni, hogy honnan hoznak képzett és alkalmas munkaerőt a jelenlegi igények kielégítésére, illetve hogyan tudják elérni majd azt, hogy néhány éven belül saját, belső munkaerő-forrásukat is növelni tudják azzal, hogy nő a szakképzésben megjelenő fiatalok száma, illetve eredményt lehetne elérni abban, hogy a 30 év alatti végzettség nélküliek is visszamenjenek még szakmát próbáljanak meg szerezni. Utóbbiak között is kedvező helyzetben lehetnek azok, akik 25 éves koruk előtt be tudják fejezni a szakközépiskolát, hiszen ingyen és nappali képzésben szerezhettek meg 2 szakmát így.

A munkaerő-utánpótlás és a demográfiai természetesen összefügg egymással, és kijelenthető, hogy a szabad kapacitások elsősorban a társadalmi felzárkózásban leginkább érintett csoportok esetében érzékelhetők, azaz látható, hogy kik lennének azok, akik alkalmasak arra, hogy akár nagyobb számban is szakmát szerezzenek, és megjelenjenek a város és a térség elsődleges munkaerő-piacán, ezek pedig egyértelműen a roma és hátrányos helyzetű családokból kikerülő gyermekek.

A legfontosabb problémakörök ezen a területen belül az alábbiak.

a. Az akut, széleskörű ágazati munkaerőhiány problémája

A térség gazdasága azt mutatja, hogy minden területen igény van a fejlesztésre, minden területen jelentkeznének új beruházások, a munkaerőpiac széles palettája várja a munkavállalókat, gyakorlatilag minden területen van lehetőség elhelyezkedni, munkát találni. Ugyanakkor arra is szükség lenne, hogy jelentkezzenek a munkát vállalni akarók, és így ők is tudjanak segíteni a helyi gazdaság szereplői számára. Jelenleg azonban a meghirdetett álláshelyekre nehéz munkaerőt találni, hiszen az arra alkalmasak az elmúlt évek során már találtak maguknak állást (a jó munkavállalókat a cégek meg is becsülik és mindent elkövetnek, hogy megtarthassák őket). Azt is érdemes megjegyezni, hogy egyes ágazatok vonzóbbak a munkát vállalni akarók számára, mint mások – és ez nem kizárólag a bérezéssel van összefüggésben.

Az építőipari vállalkozások, a műszaki ipari tevékenységgel foglalkozó cégek, az élelmiszeripari cégek, illetve a kiskereskedelmi folyamatokban és a turizmusban jelen lévő vállalkozások esetében is kijelenthető, hogy a jövőjük attól is függ, hogy képesek lesznek-e munkavállalókat meríteni a hátrányos helyzetű csoportok legújabb generációjából. Sokan vannak olyanok, akiknek a társadalmi felzárkózását garantálhatná, ha ezeknél a cégeknél tudnának elhelyezkedni. Ugyanakkor a közszolgáltatásokhoz, közfeladat-ellátáshoz kapcsolódó ágazatok is komoly gondban vannak, hiszen az általában központilag szabályozott bérek alacsonyabbak, mint amit a versenyszféra kínál, amit az ellensúlyozhat, hogy a munkavállalói kitettség is alacsonyabbnak tekinthető.

Mindezek alapján kijelenthető, hogy minden ágazatban, minden szegmensben szükséges a változás, a térségben több száz munkavállalónak a megtalálása és munkahelyhez juttatása kell ahhoz, hogy a térség gazdasági prosperitása megmaradhasson. A gyakorlatban egészen Kunszentmiklósig érő budapesti agglomeráció nemcsak a lakosságra, hanem a gazdasági szereplőkre is vonatkozik, továbbra is gőzerővel zajlanak az ipari fejlesztések, infrastrukturális beruházások, út-, és közmű-építések, logisztikai feladatok. Ugyanakkor tovább bonyolítja a helyzetet az is, hogy a jelenlegi gazdasági körülmények között nehéz irányítottan tervezni a munkaerő-utánpótlás kialakítását, nehezebb az egyes ágazatok gyorsan változó igényeinek megfelelni, így komoly kihívás a piacképes képzések megtervezése is.

Könnyen elképzelhető, hogy hamarosan olyan helyzet is adódhat, ahol az egyes cégek egymás elől próbálják a még szabadon megszerezhető munkaerőt elhalászni, amely folyamatban a nagyobb és jobb kondíciókkal bíró vállalatok fölénybe és előnybe kerülhetnek. Ezt a folyamatot a társadalmi felzárkózás szempontjai szerint egyfajta lehetőségként kell értelmeznünk, illetve láttatnunk az egyes célcsoportok számára.

b. A fluktuáció problémája

A fentiekből kiderült, hogy minden területen szükség van a munkavállalókra, azaz szükség van frissen belépő pályakezdőkre, illetve tapasztalt munkavállalókra is a munkaerő-hiány enyhítésére. Komoly gond viszont, hogy a munkaerő-hiányban jelentkeznek jobb és rosszabb periódusok, amelyek szintén komoly kihívás elé állítják a munkaadókat. Ezek azok az időszakok, amikor a munkaerő-hiány egyfajta hullámzásként jelenik meg, és a meglévő munkaerő-állomány változása nehezíti meg a munkaadó számára a fejlesztési folyamatok meghatározását és teljesítését, sok esetben pedig akár a mindennapi munkavégzést is. Ha folyamatosan cserélődik a munkaerő, akkor sok energia megy el arra, hogy az új belépők teljes értékű munkavállalók legyenek, illetve a bizonytalan létszám miatt sok cég óvatosabban vállal el megrendeléseket, ami miatt pedig versenyhátrányba kerülhet. Tehát nemcsak az a probléma, hogy kevés a munkavállaló, hanem hogy azok között, akik meg is jelennek a munkaerőpiacon, sokából hiányzik az a fajta munkakultúra, szemléletmód, ami pedig nagyon fontos lenne a munkaadók számára. Nyilván senkit nem lehet erőszakkal egy munkahelyen tartani, de komoly szükség lenne arra, hogy inkább kevesebb, de biztosan hosszabb távon kitartó munkavállaló legyen alkalmazható.

A témával kapcsolatban további probléma lehet, hogy a piac ma még nehezen érti meg, hogy az alacsony végzettséggel rendelkező, vagy képzettség nélküli munkavállalók számára nem csak bért kell adniuk, de el kell érni, hogy ezek az emberek megértsék, megtanulják, miért is fontos, hogy ők dolgozhatnak, és miért is előnyös, hogy ez hosszú távon történjen meg.

(Példa: Egy 48 éves roma asszony, eddig közfoglalkoztatott volt. Egy helyi hipermarketben árufeltöltői munkakört kap, amely bruttó 200 000, nettó 148 000 forintos fizetést kínál a számára. Ez, szemben a közfoglalkoztatotti 53 000 forintos bérezéssel, közel 100 000 forintnyi többletet kínál, úgy vélnék, hogy örömmel fogadja majd, és sokáig szeretne is itt dolgozni. Ugyanakkor nagyon gyakori, hogy ezekből a munkakörökből 1-3 hónap után eljönnek a hátrányos helyzetű munkavállalók, mert olyan új helyzetbe kerültek, amelyben újfajta kihívások jelennek meg, és amelyeknek nem tudnak, vagy nem akarnak megfelelni ők, vagy a családjuk egyes tagjai).

A példa alapján a személyt érintő kihívások a következők:

- Felelősség kérdése: korábban ez nem, vagy csak kismértékben volt jelen a közfoglalkoztatás során, ez terhet jelent, amit meg kell szokni és képesnek kell lenni a kezelésére.
- Új protokollok az életvitelben és a munkában: az új munkakör alkalmazkodást vár el a munkavállalótól. Korábbi ébredést, későbbi érkezést, esetleg utazást, belső szabályokat, felettes-beosztott viszonyt, meghatározott, keretek közé terelt teljesítményt.
- Család igazodásának szükségessége: ez azt jelenti, hogy a munkát vállaló csak úgy tud sikeres lenni az új munkájában, ha a családja segíti őt azzal, hogy az eddig ráhárult feladatokból többet is átvállal.

Pusztán az említett 3 fenti nehézség alkalmas arra, hogy a velük megküzdeni nehezen, vagy sehogyan sem képes munkavállaló egy idő után otthagyni a munkáját, még úgy is, hogy a közfoglalkoztatásba visszatérve nagyságrendekkel lesz megint kevesebb a jövedelme. Ezt természetesen egyetlen munkaadónak sem kell elfogadnia, vagy tolerálnia. De azt mindegyiküknek meg kell érteni, hogy a versenytársaikkal szemben csak akkor lesznek sikeresebbek, ha nemcsak toborozni tudják a munkaerőt, hanem megtartani is. Ehhez pedig a saját érdekük is, hogy a célcsoporton belül segítsék a szemléletváltást, a tudatosabb magatartás megerősödését.

Ez kifejezetten olyan témakör, amely elsősorban a cégek, vállalatok érdeke, azaz nekik kellene erre erőforrásokat mozgósítaniuk. Ugyanakkor nyilván a város és a térség érdeke is, hogy ez sikeresen történjen meg, és csökkenjen a fluktuáció, éppen ezért érdemes itt konkrét együttműködést kialakítani a város vezetése és a forprofit szektor tagjai között.

c. A lassan elfogyó kapacitások problémája a szolgáltatások piacán

Részben az első pontként meghatározott széleskörű ágazati munkaerőhiányhoz kapcsolódik ez a problémakör, ugyanakkor itt a jövőről is beszélni kell már. Egyes területeken immár nem csak azt kell anticipálni, hogy milyen munkavállalókra lenne szükség a fejlesztésekhez, de azt is látni kell, hogy mik azok a szakmák, munkakörök, amelyekből szinte azonnal, vagy néhány éven belül kifogy a város és a térség. Természetesen ez is némileg szubjektív, hiszen másra van szükségük a cégeknek és másra a helyben élőknek, de például egy vízvezeték-szerelő vagy egy asztalos sok helyen lenne alkalmazható, kérdés, hogy mennyi van még belőlük. Nyilván ennek a felmérése sem könnyű, de a szubjektív hiányérzet is sokat segíthet ilyenkor. Ha úgy érzik az emberek, hogy nincs elég villanyszerelő, kőműves, szobafestő vagy ács, akkor mindent el kell követni azért, hogy mihamarabb újra megnyugtató számban legyenek, pontosabban, hogy megint azt érezzék a helyben élők, hogy vannak elegenden ezeknek a szakmáknak a képviselőiből a városban.

Ez a terület ismét esély lenne a társadalmi felzárkózásban érintettek számára, hiszen hiányszakmákban elhelyezkedni biztosabb megélhetést jelenhet, illetve ha közösségi alapú szerveződés is a része lenne, akkor a meglévő erőforrásaikat könnyebben tudják összerakni egy nagyobb egésszé. *(zárójeles megjegyzés: az Egyesült Államokban a szolgáltató-ipar komoly segítség volt az elsősorban mexikói bevándorlók, és a latin kisebbség számára abban, hogy több százezen, több millióan is egzisztenciát alakíthassanak ki maguknak)*

Ennek a lehetőségnek a társadalmi felzárkózás folyamatában való kihasználásáról folyamatosan szükséges a helyi közösségben, illetve általában a közbeszédben folyamatosan diskurzusokat folytatni.

d. A szakképzésben jelentkező problémák.

Az előzőekből levonható az a következtetés, hogy a szakmához jutás kulcsfontosságú ma Magyarországon ahhoz, hogy a társadalmi felzárkózás eredményesen menjen végbe. Nagy kérdés azonban, hogy milyen a mai szakképzés? Mit kínál, hogyan kínálja, illetve hogy csakis az abban érintettek felelőssége-e az, ha a szakképzés esetleg nem éri el a célját? Nagyon fontos leszögezni: a szakképzés nem azért van, hogy társadalmi felzárkózást biztosítson, hanem azért, hogy segítse a magyar és az uniós gazdasági folyamatokat. Ugyanakkor a jelenkori körülmények között az mindenképpen kimondható, hogy a szakképzés alkalmas lehet arra, hogy a hátrányos helyzetű társadalmi csoportok számára a felemelkedést segíthesse, de ehhez el kell érni azt, hogy a szakképzésért felelős kormányzati szereplők, illetve a szakképzésben feladatot vállaló aktorok is lássák, hogy ilyen megközelítésből is látni kellene ezt a kérdéskört. Nem kívánunk vitát nyitni arról, hogy a 16 éves tankötelezettség segíti, vagy inkább gátolja a társadalmi felzárkózást – erről mindenkinek a véleményét tiszteletben kell tartani, igazodni viszont a jogszabályhoz kell. Több szakképzési centrum vezetője egyetért abban szerte az országban, hogy az általános iskola után hozzájuk kerülő hátrányos helyzetű fiatalok között sajnos egyre magasabb azoknak a száma és aránya, akik csak addig járnak hozzájuk, amíg kötelező, és nem fontos számukra az iskola sikeres befejezése és a szakmai végzettség megszerzése. Ezek között a lemorzsolódó fiatalok között sajnos nagyon magas a roma fiatalok aránya, ami egyben arra is választ ad, miért nem tudnak sokan közülük az elsődleges munkaerőpiacon elhelyezkedni – egyszerűen azért, mert nincs meg az ehhez szükséges végzettségük.

A megoldás itt is viszonylag egyszerűnek tűnik: el kell érni, hogy a roma és hátrányos helyzetű fiatalok szakmát szerezzenek, hiszen azzal a jelenlegi magyar gazdasági közegben gyakorlatilag azonnal el tudnának helyezkedni.

Ehhez viszont az alábbi konkrét nehézségeket, problémákat szükséges leküzdeni.

- Növelni kell az érdeklődést a szakmaszerzés iránt – diákban és családjában egyaránt;
- Csökkenteni kell a lemorzsolódást, annak az okait őszintén kell feltárni;
- Sokan vannak, akik már családalapítást követően jönnek rá, hogy érdemes lenne még tanulniuk, de nehéz őket motiválni és visszahozni az iskolapadba;
- Nagyon magas a hátrányos helyzetű, roma lányok végzettség nélküli kiesése az oktatási rendszerből;
- Izgalmassá és presztízskérdéssé kell tenni a szakmaszerzést;
- Támogatni kell a szakközépiszkolai tanulókat, akár önálló ösztöndíj rendszer kidolgozásával is;

- Szakképzést követő mikro-vállalkozások elindításának támogatása, kimondottan társadalmi felzárkózási céllal is, valamint a szociális gazdaságba való megjelenés lehetőségének a megteremtése.

e. Az egészségügy tudatosabb használata, érdemi megismerése

Ismert, hogy a hazai roma közösségek tagjai, illetve általában a hátrányos helyzetű emberek születéskor várható élettartama alacsonyabb, mint a hazai átlag, akár 6-8 esztendővel is. Ennek okait sokan kutatták eddig, de a laikusok számára is egyértelműnek tűnnek azok a megállapítások, hogy a rossz lakókörülmények, a nem megfelelő táplálkozás, vagy éppen a pénztelenségből eredő nehézségek (nem tudnak vizsgálatra utazni, nem tudnak gyógyszert venni, stb.) mind hozzájárulnak ehhez az állapothoz.

Azt a kérdést is érdemes feltenni ugyanakkor, hogy vajon a célcsoporttól elvárható-e, hogy tegyen valamit a saját egészségének a megőrzése érdekében? Ez olyan terület, ami sokszor szintén kívül esik a politikai korrektség dimenzióin, mert olyan kérdéseket feszeget, amelyekben megjelenik az egyén, a család és a közösség felelőssége, és amelyekre mindezülig kevés jó válasz született. Azt tudjuk, hogy a hátrányos helyzetű közösségekben az egészségügy kérdése sokszor nem tartozik az elsődleges prioritások közé, miközben minden ebből eredő nehézség olyan kihívások elé állítja az egyént és a családot, amelyek sokszor önerőből nem is oldhatók meg.

A hátrányos helyzetű embereknek is szükséges megérteni a szűrővizsgálatok és a tudatos életvitel fontosságát, fontos, hogy hajlandóak legyenek a szemléletváltásra e tekintetben is.

Csak indirekten kapcsolódik a témához, de gyakran elhangzik, hogy az egészségügyi intézmények (pontosabban azok dolgozói) sem segítik elő azt, hogy a hátrányos helyzetű emberek és az egészségügyi ellátórendszer viszonya javuljon, gyakran esik szó hátrányos megkülönböztetésről, konfliktusokról. Ugyanakkor az egészségügy, illetve az abban való elhelyezkedés (ahol szintén komoly munkaerőhiány van!) újfent annak a záloga, előmozdítója lehet, hogy a hátrányos helyzetű csoportok felzárkózásában elmozdulás történjen. Ehhez viszont széles körben kell közelebb hozni a sokszor még mindig tabusított egészségügy témáját a hazai hátrányos helyzetű csoportokhoz, illetve kimondottan a roma közösségekhez. Ez a kérdéskör talán a legkevésbé felfedezett, körüljárt téma ebben a pillanatban, részben talán azért is, mert a hazai egészségügy egésze is komoly nehézségekkel küzd, és remélhetőleg komolyabb fejlesztések előtt áll. A roma közösségek szemérmessége, félelme viszont magasabb, több, mint a többségi társadalom tagjaié, amelyet meg kell tanulniuk még levetkőzni, és az egész témakört a helyén kezelni. Itt is komoly segítség lesz – hasonlóan az óvodai neveléshez és a közoktatás kérdéséhez – hogy legyenek sokan a roma közösségből érkező aktorok (orvosok, ápolók, bármilyen egészségügyi téren dolgozó roma személy), akik segíthetik ezt a folyamatot.

3. Lakhatás saját, valamint közösségi erőből való támogatása

Ahogy az egészségügyben is ki kell mondani az egyén és a közösség felelősségét, ugyanez jellemző a lakhatás kérdésére is. Bármilyen lakóviszonyok között is él valaki, neki is lehet feladata és felelőssége abban, hogy miképpen változtatja, javítja ezeket meg. Ez természetesen nagyon nehéz kérdés, főleg azoknál, akik nem a saját ingatlanjukban, hanem pl. önkormányzati bérlakásban élnek, akár hosszabb ideje is már. Ugyanakkor sajnós a saját tulajdonban élő hátrányos helyzetűeknél is gyakran előfordul, hogy nem tudják, nem akarják megóvni a lakókörnyezetüket, miközben folyamatosan nő az ott élők száma, illetve zajlik az ingatlanok erodálódása.

Ebben a helyzetben megoldás lehet, hogy ha kevés az egyén erőforrása, akkor a saját közössége melléáll, cserébe az őt segítő biztosan számíthat arra, hogy hasonló helyzetben azt visszakapja majd. Itt viszont félre kell tenni azt a gondolkodásmódot, amely mindig máshonnan és mindig kívülről várja a megoldást, miközben sem a helyi önkormányzatok, sem az állam nem tud olyan mértékű segítséget kínálni, amellyel a jelenlegi lakhatási nehézségek megoldhatók lennének. A közösségi összefogás ereje sokat segíthet, de a folyamatot irányítani kellene, kereteket kellene meghatározni, és csak nagyon egyszerű, nagyon gyakorlatias megközelítés vezethet eredményre.

Ahogy más településen is javasoltuk már, akár Kunszentmiklóson is felvethető lenne a francia mintára kidolgozható „fiatal felnőtt kollégium”, amely a saját lábra állást hivatott segíteni olyan fiataloknak, akik egyedülállóak, elhelyezkedtek már a munkaerőpiacon, de az önálló lakhatás lehetősége nem megoldott a számukra. Egy ilyen „fiatal felnőtt kollégium” jellemzői általában az alábbiak:

- alacsony bérleti díj,
- maximum 30 éves korig vehető igénybe,
- meghatározott ideig lehet egyszerre igénybe venni (6 hónap, vagy egy év, esetleg egyszer megismételhető, stb.),
- hotel típusú szolgáltatások (mosoda, étkezde, közösségi tér, sportolási lehetőség).

Ezek a szálláshelyek nem munkásszállások, hanem kifejezetten a felnőtt életkezdést elősegíteni szándékozó környezetet jelentenek főleg olyan fiatalok számára, akik nem tudják a magas albérlés árakat megfizetni, viszont megelégednek a kollégiumszerű lakhatási körülményekkel is.

4. Tudatosabb és eredményesebb együttműködés kialakítása a közfeladatellátókkal

Egyre többen ismerik fel, hogy a hátrányos helyzetű csoportok felzárkózásának kérdésében kulcsszerep jut azoknak, akik a munkájuk során gyakrabban találkoznak velük, azaz a közfeladat-ellátókon is komoly felelősség és teher sokszor az, hogy a mindennapos munkájuk miképpen tud hozzájárulni társadalmi folyamatok jobbításához.

Itt is le kell szögezni, hogy nem az az alapfeladata egyetlen autóbusszvezetőnek, postásnak, kórházi nővérnek, rendőrnek, védőnőnek sem, hogy a társadalmi felzárkózást biztosítsa. De a jelenkori Magyarországon mégis megnőtt a felelősségük abban, hogy a gyakran rossz irányba tartó folyamatokat hogyan képesek kezelni, miként reagálnak rájuk, és mernek-e úgy gondolkodni, hogy a munkájuk sikere attól is függ, hogy képesek-e befolyásolni mindezeket.

Azt is meg kell említeni, hogy a közfeladat-ellátók képzésében még nem jelenik meg ez a megközelítés, ebből adódóan az a védőnő, vagy az az autóbusszvezető, aki nem készül fel arra, hogy milyen társadalmi folyamatok történnek éppen, és azok milyen hatással lesznek majd a feladatvégzésére, komoly nehézségekkel fog szembesülni. A pedagógusokkal kapcsolatban már elhangzott, hogy évek tapasztalatával lehet jó válaszokat adni a mostani, egyre nehezedő viszonyokra, de ezt nem mindenki kezeli jól, hamar elfáradnak a nehézségek miatt. Ugyanez jellemzi a más ágazatokban közfeladatokat vállalókat is, nagyon magas körükben a korai pályaelhagyás, illetve a kiegészés, motiválatlanság, rossz teljesítmény.

A társadalmi felzárkózásban érintett csoportok önmaguk is tehetnek azért, hogy ez a helyzet megváltozzon. Ehhez újfent a tudatosabb magatartás és cselekvés fontosságát kell megemlíteni, hiszen például egy mentőorvos csak úgy tudja jól végezni a munkát egy újjáélesztés során a roma közösségben, ha a helyben élő közösség segíti a munkáját, támogatólag lép fel, együttműködik mindenben, ami szükséges. Ugyanez vonatkozik egy kórházi ellátásra, rendőri intézkedésre, védőnői látogatásra vagy éppen a közösségi közlekedésben való részvételre is. A helyzet javításához a helyi civil szervezetek, a roma nemzetiségi önkormányzat, illetve egyes releváns városi aktorok bevonása is szükséges.

A közfeladat-ellátókat mindezeket túl gyakorlati tréningek segíthetik, ahol mentálisan megerősödhetnek, motivációjuk visszatérhet, illetve új szakmai elképzelések, javaslatok is megvitathatók, kidolgozhatók lennének ezen tréningek során.

III. A tudatosabb közösségfejlesztés és belső egymásra támaszkodás – a közösségi beavatkozási terv szükségessége

(család, lakókörnyezet, saját önálló közösség)

Ennek a témakörnek a lényege, hogy a helyi hátrányos helyzetű csoportok megértsék és megtanulják, hogy mely konkrét kérdésekben és hogyan kellene nekik egymásra támaszkodniuk. Itt a helyben meglévő, esetleg eddig fel nem fedezett, vagy ki nem aknázott belső erőforrások kihasználására van szükség, valamint az egymás felé való nyitottság megteremtésére.

Korábban számos közösségfejlesztési protokoll vagy módszertan került kidolgozásra és alkalmazásra már Magyarországon. Most egy olyan kerül a dokumentum keretében megfogalmazásra, ami szakmai tevékenységeket is elvár a közösség tagjaitól. Ez az úgynevezett közösségi beavatkozási terv lehet a jövőben, amely kizárólag a helyi közösség számára, elsősorban az ő érdekeik mentén, őket célozva próbál meg eredményt elérni. A közösségi beavatkozási terv egyértelműen a helyi roma közösséget célozza meg, és az alapvető elvárásai a helyi roma közösség igényeire és jellemzőire lesznek majd szabva.

Az általunk megfogalmazott, általunk kidolgozott közösségi beavatkozási terv alapkonceptióját, működési elvét úgynevezett kisebb szakmai csoportok (műhelyek) jelentik, amelybe a helyi roma/hátrányos helyzetű közösségből válogatunk tagokat, közülük keresünk csoportvezetőt, és cél, hogy a lehető legszélesebb körrel osszák meg a megszerzett új tudást, ismereteket. Az ideális állapot az, hogy a műhely-foglalkozások megmozgassanak majd legalább 10-10, a helyi roma közösségből származó embert minden egyes csoportban, és őszintén, tabuk nélkül, progresszív módon lehet majd velük arról beszélni, hogy mik lehetnének a megoldási javaslatok majd a jövőben, illetve ők maguk el is sajátítanak olyan új ismereteket, amelyekkel ők maguk is a változás előidézői lesznek.

A csoportok pontos meghatározása minden településen más és más lehet, de az alábbiak létrehozása biztosan segíti az eredményes helyi társadalmi felzárkózást:

1. Senior (időskori) műhelycsoport;
2. Háztartási praktikák műhelycsoport – lányok;
3. Háztartási praktikák műhelycsoport – fiúk;
4. Egészségügy – általános ismeretek műhelycsoport;
5. Egészségügy és gyermekvárás/gyermekeknevelés - Terhes és Csecsemőgondozás
6. Családmegtartó és gyermeknevelő csoport;
7. Karrier / Életút / Oktatás műhelycsoport;

8. Együttélés műhelycsoport (kisebbség-többség viszonyát alakító csoport)

Az alábbiakban ezeknek a csoportoknak a kisebb bemutatása következik majd – nyitottan arra, hogy a jövőben akár részletesen is meghatározható legyen majd a működésük:

1. Senior (időskori) műhelycsoport

Milyen problémára kíván megoldást adni ez a csoport?

A helyi hátrányos helyzetű/roma emberek számára komoly gondot okoz, hogy amikor idősök lesznek, akkor sok esetben nehezen találják a helyüket mind a családjukban, mind a helyi, települési társadalomban, ahol élnek. Érdemi céljaik nagyon gyakran ekkora már szinte egyáltalán nincsenek, és sokszor sajnós az is előfordul, hogy a családjaikkal való viszony is komoly mértékben megromlik, vagy legalábbis nem számíthatnak úgy a gyermekeikre, rokonaikra, mint ahogyan az szükséges lenne. És bár a roma közösségekre nem jellemző az öngyilkossági hajlam, mégis, komoly nehézségekkel kell szembenézniük ezeknek az embereknek és a velük élőknek - azaz, mentálhigiénés állapotuk sokszor kritikusan gyenge, ami viszont biztosan kihat a teljes környezetükre. A szellemi leépülés sokszor együtt jár a komoly mértékű fizikai leépüléssel is, amit pedig nagyban meghatároz, hogy mennyire voltak tudatosak korábban a saját egészségi állapotukkal kapcsolatosan, mennyire figyeltek oda magukra, az egészségükre. Komoly probléma ma a körükben a cukorbetegség, nagyon nagy számban van jelen a vese-elégtelenség, a romló látás és hallás, illetve légzőszervi betegségek is egyre növekvő számban jelennek meg náluk, mint a többségi társadalom esetében (amely utóbbinál amúgy is szintén elég magas az előfordulás!). Azaz, egy olyan csoportról beszélünk, amelynek tagjai sok esetben az alábbiak jellemzők:

- Rossz az általános egészségi állapotuk – erőnlét, koleszterin, vérnyomás, testsúly,
- Rossz a mentálhigiénés állapotuk – depresszió, fásultság, folyamatos csalódottság, kudarcok,
- Megromlanak a családi kapcsolataik, sok esetben az egymást követő, vagy egymás melletti generációkon belül - apa és fia, anya és lánya, testvéri kapcsolatok, stb.,
- Sokszor képtelenek ellátni magukat huzamosan, vagy olyan helyzetbe kerülnek egy-egy alkalommal, amikor másnak a segítségére szorulnak,
- Nem érzik otthon magukat a világban, nem értenek a technikai vívmányokhoz, a gazdasági, politikai változásokhoz,
- Teljesen idegen a számukra a mai kor közfeladat-ellátása és közigazgatása, illetve jogszabályrendszere,
- Nehezen emésztik meg azt, hogy a fiatalabb generációk kevésbé tisztelik a kort, mint az korábban jellemző volt a magyar társadalomban,

- Ha esetleg még munkát szeretnének, vagy szükséges lenne munkát vállalniuk, akkor szinte lehetetlennek tűnik elhelyezkedniük, a fentiekben is sorolt nehézségeik miatt szinte esélytelenek az egyes állás-meghallgatásokon.

Ugyanakkor nem szabad figyelmen kívül hagynunk, hogy ugyanennek a csoportnak számos értékei is megjeleníthetők és hasznosíthatók lennének, csak eddig sok esetben fel sem merült, hogy ezeket értékeként kezeljük akár ők, akár a környezetük. Ezek az alábbiak:

- Rengeteg tapasztalattal bírnak, amelyből a fiatalabbak is tanulhatnak
- Több a szabadidejük, mint a fiatalabbaknak
- Szeretnének hasznosak lenni, nyitottak az új feladatokra
- Bármilyen csoportosuláshoz, közösséghez szívesen csatlakoznak, főleg abban az esetben, ha a családjukkal való viszonyuk nem felhőtlen - azaz, szükségük van társaságra

2. Háztartási praktikum műhelycsoport – lányok

Milyen problémára kíván megoldást adni ez a csoport?

Nagyon sok helyen tapasztalható a hátrányos helyzetű/roma közösségekben, hogy azok a fiatal lányok, akik relatíve korán válnak családanyákká (23 év alatt), ők kevés erőforrással, sok esetben kevés segítséggel, és nagyon sokszor kevés gyermeknevelési tudással rendelkeznek. Egy kis kitérő gondoltként feltétlenül meg kell említenem, hogy az a mítosz, hogy a hátrányos helyzetű/roma közösségekben a család ereje, a közösség és a család összetartása mérhető, valódi segítség mindes esetben – nos, ez mára már szertefoszlott és nem jelenthető ki általánosan a hazai roma közösségek vonatkozásában. Sok helyen még biztosan számos nyoma van ennek, de egyre gyakrabban találkozni azzal is, hogy zártabbakká válnak a közösségek és sokszor maguk a családok is. Ez pedig azzal is jár, hogy a fiatalon gyermeket váró családok nem mindig számíthatnak a saját közösségükre, családjukra úgy, ahogyan egyfajta kincstári optimizmussal ez még sok esetben el szeretnék hinni. Azaz, számolni kell azzal, hogy tényleg nincs garancia arra, hogy a fiatalon gyermekek vállaló, a tinédzserkort alig maguk mögött hagyó leányok olyan közegben, olyan környezetben kezdhessék meg a családjukról való gondoskodást, hogy abban kellő segítség és erőforrások álljanak rendelkezésre. Ez viszont a későbbiekben kihat majd arra is, hogy milyen gyermeknevelési protokoll, vagy szokásrend honosodik meg, főleg akkor, ha számosan vannak ilyen fiatal anyák egy szegregátumon belül.

A fentiekben már szóba került, hogy az idősebb korosztályra kevésbé számítanak, és kevésbé hallgatnak a mai fiatalok, ez is egy tényező, amikor azt kell vizsgálni, hogy honnan, milyen módon sajátíthatnák el ezek a leányok a gyermeknevelés, családgondozás fortélyait, sajátosságait.

A pályázat elkészítését megelőző szakmai egyeztetéseken egyértelműen az derült ki a védőnőkkel, szociális szakemberekkel, valamint a szegregátumban élőkkel folytatott interjúkból, egyeztetésekből, hogy komoly hiány nagyon sok esetben a felelősségteljes, tudatos gyermeknevelésnek és a család harmóniájához szükséges feladatok és felelősség felvállalásának a gondolata. Ugyanígy komoly tudásbeli és tapasztalati hiányosság mutatkozik azzal kapcsolatban, hogy hogyan bánjanak a pénzzel, háztartással, ház körüli teendőkkel a fiatal anyák, illetve hogyan lehetne összeegyeztetni azt, hogy egy idő után egyszerre több gyermeket is nevelni kell, a háztartást felügyelni, rendezni, tanulásban segíteni, illetve annak feltételeit otthon megteremteni, vagy éppen azt, hogy a meglévő kevés erőforrásukat hogyan tudnák a lehető legjobban felhasználni.

Ebben a csoportban éppen ezért a fenti problémákra kínálunk majd megoldási javaslatokat.

Hogyan zajlik majd a megoldás felé mozdulás folyamata a csoportban?

A csoportba kerülő résztvevők megtanulják, hogy mit és hogyan csináljanak majd a ház körüli teendőkben, gyermeknevelésben, család körüli tennivalókban úgy, hogy az a család egészének az érdekét szolgálhassa. A tervezett tematika mellett a csoportba kerülő személyek saját személyes tudásukat is megoszthatják a többiekkel, így olyan praktikák részesei lehetnek majd, amelyek könnyebbé tehetik a mindennapjaikat. Alapvető képességfejlesztést és tudás-bővítést, illetve tapasztalat-szerzést szeretnénk a számukra az alábbi témakörökben, tevékenységekben:

- Szabás-varrás, ruha-hasznosítás,
- Közösségen és családon belüli erőforrásmegosztás,
- Gazdaságos bevásárlás,
- Gazdaságos főzés és tartósítás,
- Alapvető konyhakiskerti ismeretek,
- Alapvető egészségügyi ismeretek,
- Közös tanulást segítő kompetenciák elsajátítása,
- Csoportjátékok, gyermekjátékok, közösségi programok szervezése,
- Megyei földrajz, közlekedés és hatósági eljárásrend alapvető megismerése,
- Tudatosabb gondolkodásmód, határidők, egyéni és családi felelősség kérdése,
- Csonkacsalád, gyermekeket egyedül nevelő szülők helyzete ma Magyarországon,
- Munka és család - hogyan egyeztethető össze két feladat?

3. Háztartási praktikum műhelycsoport – fiúk

Milyen problémára kíván megoldást adni ez a csoport?

Hasonlóan a leányokhoz, a fiúk esetében is egyre nagyobb gond az, hogy fiatalon gyermeket vállaló szülőként sokszor komoly hiányosságok jellemzik a gyermeknevelést, a háztartási feladatokat, a család-eltartás kérdését.

Nagyon korán kerülnek ezek a fiúk olyan döntési helyzetekbe, amelyekkel nem biztos, hogy könnyen megbirkóznak, vagy, hogy a legmegfelelőbb, legmegfontoltabb döntést hozzák meg. Konkrét példa lehet, hogy sokuk esetében az alacsony iskolai végzettség miatt nagyon nehéz munkát találniuk, de ha idénymunka akad, akkor az elsőbbséget élvez akár a család elvárásaival szemben is. Gyakran kényszerülnek arra, hogy távoli városban találjanak munkát. Ugyanakkor fiatal korukból adódóan lehetséges, hogy számos dolog a háztartás kérdésében kimondottan idegen a számukra (és nemcsak azért, mert sokuk vélekedése alapján azt a lányokra kell hagyni), illetve a ház körüli teendőkben sincsen meg a tudásuk, tapasztalatuk, sok esetben a konkrét erőforrásaik, eszközeik (pl. fűnyíró vagy fűkasza). Ez akár azt is magával hozza, hogy kevésbé figyelnek oda a lakókörnyezet állapotára, nem költenek (mert nincs miből) az állapot megóvására, amik pedig további nehézségeket okozhatnak majd a számukra és a családjuk részére a továbbiakban. Ugyanakkor Itt is hiszünk abban, hogy gyakorlati, a mindennapi életben hasznosítható tudás és tapasztalatok megoldást kínálhatnak, és a projekt fontos részeként mi ezeket szeretnénk majd ebben a csoportban a számukra könnyen elsajátítható módon átadni

Hogyan zajlik majd a megoldás felé mozdulás folyamata a csoportban?

Célunk, hogy a csoportba jelentkező fiúk olyan új ismeretekre tegyenek szert, amelyekkel saját maguk is tehetnek a saját lakhatási körülményeiknek a jobb tétele érdekében, a saját családjuk biztosabb alapokra helyezése érdekében.

Szintén cél, és egyben el is várjuk a csoport tagjaitól, hogy egyfajta önszorgató csoportként önkéntes alapon segítsék egymás családjait azzal, hogy az itt megszerzett tudást egyfajta “brigád” részeként felkínálják egymás, illetve a közösség számára. A fiúk a csoportfoglalkozások során az alábbi ismereteket sajátíthatják el:

- Ház körüli és kerthez kapcsolódó alapvető teendők – évszakokra bontva,
- Gépek, berendezések (motoros fűrész, motoros fűnyíró, fűrógép, stb.) biztonságos működtetése, kezelése,
- Házkörüli eszközök megfelelő használata,
- Ház szerkezetének, működésének alapvető ismerete - kiemelt figyelemmel tetőre, nyílászárókra, falazatra,

- Gépkocsi, kismotor alapvető működési elvei,
- Alapvető fizika és háztartási eszközök (víz, villanyáram, gáz működési elvei),
- Háziállatokhoz, haszonállatokhoz kapcsolódó alapvető ismeretek,
- Alapvető egészségügyi ismeretek,
- Tudatosabb, egészségesebb étkezés,
- Közös tanulást segítő kompetenciák elsajátítása,
- Csoportjátékok, gyermekjátékok, közösségi programok szervezése,
- Megyei földrajz, közlekedés és hatósági eljárásrend alapvető megismerése,
- Tudatosabb gondolkodásmód, határidők, egyéni és családi felelősség kérdése,
- Csonkacsalád, gyermekeket egyedül nevelő szülők helyzete ma Magyarországon,
- Munka és család – hogyan egyeztethető össze két feladat?

4. Egészségügy műhelycsoport – általános ismeretek

Milyen problémára kíván megoldást adni ez a csoport?

Mára már köztudomású, hogy a hátrányos helyzet/roma emberek általában 10-12 évvel kevesebbet élnek, mint a társadalom többségi, illetve nem hátrányos helyzetű tagjai. Ennek okait is megtalálta már számos szakemberek, de a leggyakoribb tényezők, legjellemzőbb dolgok a háttérben az alábbiak:

- Rossz lakhatási körülmények (ezek egyértelműen hatnak a légzőszervi és látás-szervi állapotokra,
- Egészségtelen táplálkozás abból adódóan, hogy kénytelenek olcsóbb, silányabb ételeket fogyasztani,
- Egészségtelen táplálkozás abból adódóan, hogy nem kellően tudatosan vásárolnak élelmiszert és gyakrabban fordulnak elő olyan ételek az asztaluknál, amelyek szénhidrátban, zsírban gazdagok,
- Gyakori, széleskörű dohányzás, sokszor már egészen fiatal kortól,
- Nagyszámú koraszülés - ennek okai sokszor a fiatalon vállalt gyermek, valamint az, hogy a terhesség időszakában sem kellően tudatosak gyakran a kismamák és a családjukban, velük egy környezetben élők,

- Minimális sport és testmozgás,
- Halogató magatartás a szűrővizsgálatok, orvos-látogatások kapcsán,
- Kevés anyagi forrás a megfelelő minőségű gyógyszerek megvásárlására.

Ezek a jellemzők sajnos az ország - sőt az egész térség! - hátrányos helyzetű/roma közösségeiben jelen vannak évtizedek óta már, és sajnos Kunszentmiklós sem lóg ki a sorból, itt is komoly nehézségek kísérik helyben élő hátrányos helyzetű/roma emberek egészségi állapotát. Mindemellett nyilván szólni kell a kábítószerrel is, amely szintén komoly mértékben ronsolja a helyben élők egészségét, és Kunszentmiklóson is ez egy olyan probléma, amelynek a büntetőjogi relevanciája mellett egyértelmű egészségügyi vetülete is van. Azaz, nem pusztán azzal kell foglalkozni, hogy a rendőrség és az ügyészség végezze eredményesen a dolgát, de egészségügyi szakemberekre, szociális segítőkire is szükség lesz majd.

Egyértelműen látni, hogy gond a túlsúly a helyi hátrányos helyzetű/roma közösségben, és az egészség-tudatos magatartás hiánya miatt helytelenül, egészségtelenül táplálkoznak és élnek a szegregátumban élők. Sok az olyan betegség, amely elkerülhető, vagy akár évtizedekkel is késleltethető lenne (pl. cukorbetegség), de ehhez arra lenne szükség, hogy maga a kérdéskör megjelenhessen végre helyben, lehessen róla beszélni, és rávenni, meggyőzni embereket arról, hogy foglalkozzanak a saját egészségükkel. A nem megfelelő egészségi állapotnak olyan következményei is vannak, amelyek évekre, évtizedekre is meghatározzák egy-egy család életét, és azon keresztül a jövőjét. Ilyen következmények lehetnek:

- Tartós munkaképtelenség,
- Leszázalékoltság,
- Átörökített betegségek,
- Rossz mentálhigiénés állapot, depresszió, motiváció elvesztése,
- Enyhébb vagy krónikusabb gyógyszerfüggőség kialakulása (pl. fájdalomcsillapítók esetén),
- Megromló családi viszonyok,
- Megnövekvő kiadások.

Mindezek ismeretében szükségesnek látszik egy olyan műhelycsoport elindítása, amely ezekre a problémákra próbál meg jó és változásokat is indukálni képes válaszokat adni, valamint olyan tudással vértézheti fel őket, amely továbbadható, szélesebb körben felhasználható.

Hogyan zajlik majd a megoldás felé mozdulás folyamata a csoportban?

Ahogy sok más hátrányos helyzetű/roma közösségben, úgy Kunszentmiklóson is az a gondok forrása, hogy az helyben élők tudása borzasztóan felszínes, kevés. Szinte alig ismerik a testüket, a betegségeket, a táplálkozás, a mozgás és az egészségi állapot összefüggéseit. Komoly hátráltató tényező az is, hogy számos dolog félig-meddig még ma is tabunak számít, és nemcsak, hogy nem mernek beszélni egyes dolgokról a emberek, de sokszor nem is illik szóba hozni kényes kérdéseket.

Ezen a helyzeten mindenképpen változtatni kell, azaz, el kell jutniuk a legfontosabb alapvető információknak, ismereteknek az emberekhez. Ezt a legkönnyebben most úgy látjuk biztosíthatónak, hogy a műhelycsoportba jelentkező résztvevők a legkülönbözőbb témákat érintve megismerik és megvitatják, hogy milyen új tudásra és gyakorlati ismeretekre van szükség ahhoz, hogy ők maguk is tegyenek a maguk és családjuk jobb egészségi állapota érdekében. Az egyes foglalkozások egyszerűen, hétköznapi példákon keresztül ismertetik a résztvevőkkel az alábbiakat:

- Miként működik egy egészséges és egy beteg szervezet,
- Rossz lakókörülmények és az egészségi állapot összefüggései,
- Gyógyulást segítő természetes folyamatok,
- hogyan nő a betegség esélye az idő múlásával,
- hogyan kell cselekedni vészhelyzetben (szívroham, agyvérzés, súlyosabb háztartási baleset),
- Hogyan segíthető az egészségügyi dolgozók munkája (rendelő, kórház, baleset, helyszíni beavatkozás a szegregátumban,
- Az állami egészségügyi rendszer működésének alapjai,
- Szűrővizsgálatok típusai és fontossága,
- Szenvedélybetegségek,
- Táplálkozás, testmozgás és egészségügyi állapot összefüggései.

5. Egészségügy műhelycsoport – Terhes- és csecsemő-gondozás

Milyen problémára kíván megoldást adni ez a csoport?

Egy, az egészségüggyel általában már foglalkozó csoportot létrehoztunk a fentiekben, ugyanakkor fontosnak tartjuk, hogy egy olyan csoport is létrejöjjön, amely egy egészen különleges és nagyon fontos témakört járna körül, ez pedig a gyermekvárás és a csecsemőgondozás elsősorban egészségügyi szempontból való megközelítésének a kérdése.

Sokan vannak, akik ma még mindig úgy vélik, hogy a roma közösségekben megfelelő támogatást kapnak a babát váró kismamák a családjuktól, az őket körülvevő környezettől és akár ösztönösen is tudják, hogy mi a jó a számukra. Ezzel szemben én magam viszont azt tapasztalom, hogy nagyon sok a felelőtlen kismama, a nem kellően tudatosan élő kismama, akik nem készülnek fel megfelelően a gyermekük megszületésére, majd pedig azt követően a legfontosabb első néhány hónap és év csecsemőgondozási feladataira. Ugyanakkor nagyon sok minden már ekkor is komoly hatással van a magzatokra, majd csecsemőkre, sok esetben akár komoly, visszafordíthatatlan következményekkel is számolni kellene. Ez nyilván nem általános, nincsen minden roma közösségben így, és nem jellemezheti egyetlen roma közösség összes tagját sem, de az elmúlt évek tapasztalatai, valamint a Kunszentmiklóson folytatott személyes egyeztetések, szakmai interjúk arról győztek meg, hogy szükséges ennek a témakörnek a lehető legalaposabb feltárása, és megértése a helyi roma közösség tagjain belül.

Gyermekek vállalni komoly felelősség. De ez a felelősség sokszor olyan hirtelen szakad rá egy kismamára (és a gyermek édesapjára, valamint a családi környezetükre), hogy valójában nagyon nehéz felkészülni az előtte egyszer csak most felbukkant kihívásokra. De ebben a szakaszban még sok minden elsajátítható, megtanulható. Komoly gond leginkább akkor van, ha nemcsak, hogy nem akar a kismama és a családja felkészülni a következő hónapokra/évekre, hanem még nehezíti is a saját helyzetét, megnövelve ezzel annak a kockázatát, hogy a megszülető kisbaba nem lesz egészséges, korábban születik, vagy éppen az anya egészsége romlik meg komoly mértékben.

Hiszem azt, hogy erről beszélni kell, és a meglévő rossz folyamatokat lassítani, majd megállítani szükséges, illetve egy idő után vissza is fordítani.

A kérdéskör persze nem csak egészségügyi vetülettel bír, de az egyértelműnek látszik, hogy ezen a téren nagyon is kell majd, hogy a korábbiaknál tudatosabban gondolkodjanak és viselkedjenek a helyi roma/hátrányos helyzetű közösség fiataljai.

Persze nem csak a babavárás 9 hónapja bír kiemelt jelentőséggel, hanem a születést követő egy-másfél év is. Itt szintén nagyon kell, hogy a szülő és a gyermek egészsége miatt kellő odafigyeléssel történjenek a hétköznapi feladatok a családon belül és ehhez mindenkinek feladatokat kellene vállalnia.

Hogyan zajlik majd a megoldás felé mozdulás folyamata a csoportban?

Tényeken alapuló, biztos ismereteket kínáló felvilágosítás, tudásbővítés szükséges, főleg azoknál a fiatal lányoknál, akik az első gyermeküket várják és/vagy még elég fiatalok (20-23 év alattiak). Ez a tudásbővítés az alábbi témaköröket fogja felölelni:

- alapvető biológia,
- szenvedélybetegségek, mint rizikó-faktorok a terhesség során,

- egészségügyi veszélyforrások a terhesség során,
- a terhesség-gondozás fontossága,
- férfiak a szülőszobában, az apás szülés, mint segítség,
- a család szerepe, felelőssége a terhesség során,
- az egészséges lakókörnyezet a terhesség idején,
- az egészséges lakókörnyezet az újszülött-, és a csecsemőkor idején,
- kötelező oltások, anyatej – az újszülött egészségének védelmezése.

6. Koordináló és aktivista műhelycsoport

Milyen problémára kíván megoldást adni ez a csoport?

Számos hazai roma közösség küzd azzal a problémával, hogy a belső együttműködéshez, közösségi feladatok ellátásához szükséges humán-erőforrás, aktivista „belső mag” nem áll rendelkezésre. Azaz, nincsenek olyan helybeli személyek, akik önkéntes feladatokat vállalnának, és tennének akár egy helyi projekt oldalvívén is azért, hogy valódi változások történjenek a helyi közösségben. Számos településen fordul az elő, hogy a helyi roma nemzetiségi önkormányzat sem képes akár csak néhány olyan embert is maga mellé felsorakoztatni, akik részesei lehetnének rendezvények, feladatok megszervezésének, megvalósításának, és akár majd idővel komolyabb, érdemibb feladatokat is el tudnának látni. Azaz, gyakorlati feladatok ellátásához lenne szükség helyismerettel, helyi közösségben valós kapcsolatokkal bíró emberekkel, de ezek az emberek sok településen egész egyszerűen nincsenek ma már meg a roma közösségekben. Kunszentmiklós is ilyen, ahol ugyan néhány tapasztalt és motivált helyi aktivista bevonható, de szükséges lenne, hogy sokkal többen legyenek majd a jövőben. Szükséges, hogy heterogén csoport legyen majd ez, azaz, nők és férfiak vegyesen, illetve, hogy a legkülönbözőbb korosztályokból jöjjenek majd ezek az emberek.

Hogyan zajlik majd a megoldás felé mozdulás folyamata a csoportban?

Szeretnénk, ha vonzó lenne a helyi roma közösségben, hogy valaki önkéntes munkával is hozzá tud járulni a közösség fejlődéséhez, illetve a társadalmi felzárkózáshoz. Éppen ezért olyan tudásátadás zajlik majd az adott csoportban, amely révén nemcsak a tudásuk bővíthet a résztvevőknek, de a motivációjuk, elszántságuk, belső magabiztosságuk is meghatározóvá válhat ezeknek az embereknek.

Az alábbi témakörök kerülnek majd a csoport munkája során feldolgozásra, megvitatásra:

- a közösség fogalma, alapértékei,
- a közösségvezetés és közösségformálás alapjai,
- hogyan váljon valaki közösségi vezetővé,
- közösségi feladatok meghatározása,
- rendezvényszervezés és közönségszervezés,
- rendezvények értékelése, elemzése és fejlesztése, rendezvények, kutatások és felmérések adminisztrációja,
- feladat-elosztási ismeretek,
- csoportmotiválás, csoportok munkájának összehangolása,
- közösségi szolidaritás,
- alapvető számítástechnikai ismeretek,
- riport/beszámolóképzési ismeretek,
- teljesítményértékelés és teljesítményfejlesztés .

7. Karrier/Életút/Oktatás csoport

Milyen problémára kíván megoldást adni ez a csoport?

A hazai roma közösségek hosszú évtizedek óta tapasztalható nehézkes felzárkózásának az egyik legfontosabb okaként jelölik meg a szakértők azt, hogy a hazai romák nagymértékben aluliskolázottak. Azaz, nem sikerül olyan tudást összeszedni az oktatásban, amely aztán a munkaerőpiacon való elhelyezkedésben is segíteni tudná őket. Hogy ez miért van így, arról nagyon sokan és nagyon másfélét is gondoltak és megfogalmaztak már. Nekünk talán azt kell most a leginkább megértenünk (elsősorban a projekt szempontjai szerint), hogy a nem megfelelő lakhatási körülmények biztosan nehezítik a tanulást, illetve a többségi társadalomtól eltérő szocializációs folyamatok nem minden esetben segítik azt elő, hogy az iskola és a pedagógus olyan érték legyen a roma közösség szemében, amelyre pedig a társadalmi felzárkózás folyamatában mind az egyénnek, mind a családnak, mind a helyi közösségnek szüksége lenne.

Mindemellett közvetett formában az iskolában maradás ellen hat a leszállított kötelező iskolai korhatár, valamint az, hogy sok leány és szüleik (főleg vidéken) inkább családot szeretne már

18 éves kor környékén. Addigra viszont még nem igazán van lehetőség érdemi szakmát kitanulni, valódi iskolai végzettséget szerezni, főleg akkor, ha korábban sem ment jól a tanulás.

A demográfiával csak érintőlegesen szeretnék foglalkozni: folyamatosan nő a roma/hátrányos helyzetű gyerekek száma és aránya immár az óvodákban is, és egyértelmű az erősödés az általános iskolai oktatásban. Ez önmagában még egyáltalán nem probléma, de ezek a gyerekek sok esetben más szocializációs folyamatokon mennek keresztül, mint a többségi társadalomban a kortársaik, de erre az őket tanító pedagógusok sok esetben egyáltalán nincsenek felkészítve. Ez pedig utóbbiaknál magával hozhatja azt, hogy egy idő után elhagyják a pályát, ami pedig azzal jár, hogy egyre kevesebb és egyre nehezebben biztosított pedagógus oktatja majd javarészt a vidéki iskolákban a roma/hátrányos helyzetű gyerekeket. Tőlük pedig biztosan nem lehet elvárni, hogy kiváló iskolai teljesítmények garantálói legyenek.

Meg kell még említeni az iskolai erőszakot, a párbeszéd hiányát szülők és tanárok között, valamint azt, hogy az iskola sok helyen elveszti a funkcióját, gyakorlatilag maguk a diákok és a szüleik sem tartják képesnek arra, hogy az ott megszerezhető tudás révén segítse az ő társadalmi felzárkózásukat.

Ennek hiányában viszont az ezekben az iskolákba járó gyerekek és a családjaik nem lesznek képesek jövőt tervezni, célokat maguk és a gyermekeik elé kitűzni.

Hogyan zajlik majd a megoldás felé mozdulás folyamata a csoportban?

Az iskolát komolyan kell venni. Szülőnek, gyermeknek és pedagógusnak egyaránt – ez egyfajta mottó is lehetne majd a csoport számára. Itt is a szemléleten próbálunk meg változtatni azáltal, hogy családoknak próbálunk meg abban segíteni, hogy a korábbiaknál felelősségteljesebben, tudatosabban álljanak hozzá ehhez a dologhoz és segítsék végre a gyermek előbbre jutását az iskolában. Ehhez interaktív előadások és tárgybeli tudást, ismereteket átadó csoportfoglalkozások lesznek megszervezve az alábbi témaköröket járva körül:

- a tanulás, mint az érvényesülés legbiztosabb formája,
- a tanulás játékos formái,
- megtanulni tanulni,
- a csoportban tanulás előnyei,
- alapvető oktatási jogok és kötelezettségek,
- a tanár/pedagógus mint közfeladat-ellátó, nekünk szolgáltatást nyújtó személy,
- célok kitűzése, egyéni karrier és családi előbbre jutás,
- a korai iskolaelhagyásból eredő nehézségek, problémák,

- tanulást segítő állami támogatások (ösztöndíjak, mentorálás, tanácsadás, stb.),
- a tehetség felbukkanása, felismerése és kihasználása, megélése.

8. Együttélés csoport – kisebbség/többség viszonyát alakító műhelycsoport

Milyen problémára kíván megoldást adni ez a csoport?

A rendszerváltás sok pozitív dolog mellett sajnos azt is magával hozta, hogy a nemzeti/ etnikai közösségek és a magyar többségi társadalom közötti különbségek is szemmel láthatókká váltak. A „másság” immár nyíltan megélhetővé, észrevehetővé vált, ami persze azt is jelentette, hogy mindez reakciókat, folyamatosan változó, az egy idő után valamilyen irányba változó (jobbárosszabbá váló) folyamatokat is jelentett. A pozitív és negatív előítéletek felszínre kerültek, és ezeket a társadalom egészének is kezelnie kellett, nemcsak azoknak, akik megélték azokat. Ahogyan teltek az évek – illetve immár évtizedek – úgy tokosodott be, tűnt állandósulónak számos dolog a hazai roma kisebbség és a többségi társadalom viszonyában, amelyet egy idő után az is jellemezni kezdett, hogy vagy nagyon harsányan, sokszor gyűlölködve beszéltek róla, sokszor pedig túlságosan is udvariasan, megbocsátón, elnézően, túlzott politikai korrektség mellett. Az elmúlt 25 év több olyan történést hozott, amelyek komoly mértékben rombolták a roma kisebbség és a többségi társadalom viszonyát, elég, ha most csak néhány településnevet említek: Zámoly, Olaszliszka, Tatárszentgyörgy.

Látunk kell, hogy a mindennapokban megélhető viszonyok egyre terheltebbekké válnak, főleg az országnak azokban a részeiben, ahol a romák aránya magas, illetve tovább nő. Leginkább azért, mert a számuk, arányuk növekedésével még nehezebb lesz egyes településeken eredményes felzárkózást megvalósítani, hiszen a szakmai munka néha önmagában sokszor nem elég a helyi viszonyok megváltoztatásához, az elmúlt 50-70 év lemaradásának a behozásához. A terhelt viszonyokkal viszont bizalmatlanság jár, etnikai alapú megkülönböztetés, a másiktól való félelem, egyes extrém helyzetekben akár etnikai alapú feszültségek és konfliktusok is. Nincs ezzel máshogyan Kunszentmiklós városa sem. Tudható, megélhető, hogy a helyi roma közösség és a többségi társadalom viszonyában itt is jelentősége van minden apró rezdülésnek. És amíg az innen elszármazott tehetséges zenész mindenki büszkesége, addig a roma szegregátumban megjelenő kábítószer mindenki ellensége. Érezhető a bizalmatlanság, érezhető az előítéletek visszaigazolódása számos alkalommal, érezhető, hogy hogyan oszlik egyes helyzetekben kétfelé a helyi ösztársadalmi közösség romákká és többségiekké. Ez viszont szűkíti a közös gondolkodást, közös célok meghatározását és a közös cselekvést is. Azért, hogy a helyi roma közösség és a többségi társadalom viszonya ne romolhasson tovább, sőt, hogy azt jobbra is tehesük, fontosnak tartottuk egy olyan műhelycsoportnak a létrehozását, amely a két közösség közötti kapcsolat jobbra tételén fog dolgozni. Komoly felelősség lesz majd, de ha eredményesek lesznek, akkor azzal a mindenki számára egy nyitottabb és együttműködőbb helyi összközösség lesz megteremthető.

Hogyan zajlik majd a megoldás felé mozdulás folyamata a csoportban?

A csoport egyértelműen láttatni szeretné mindenki számára, hogy maga a tény, hogy helyben legalább két etnikai közösség létezik, az nem jelenti feltétlenül azt, hogy bizalmatlanságnak és bezártságnak kellene fennmaradnia a településen. De ennek a különbözőségnek a széles körű felszínre hozása jelentheti leginkább azt, hogy a két közösség jellemzőiben a jókat és a rosszakat egyfajta egységes személet alá vonjuk, és olyan minimumokat/maximumokat határozunk meg, amelyek mindenki számára egyértelműek. A közösségi együttélés szabályait újra egyértelművé, és megkérdőjelezhetetlenné kell tenni.

A csoport tagjai és a csoport vezetője saját ötleteiket kombinálják majd más települések jó tapasztalataival, valamint kidolgoznak olyan akciókat, tevékenységeket, amelyekkel mind a helyi roma, mind a helyi többségi társadalom egyes tagjait be tudják vonni a változásba. Azaz, a csoport nem csak önmagában fog dolgozni, hanem folyamatosan feladati lesznek a helyi össz-társadalom szintjén. Nyilván a csoport tagjai felmérnek, hogy mely területeken, és milyen formában lesz szükséges a bizalom építése, valamint a korlátok lebontása, és ebben külső szakember, a projekt-menedzser és a szakmai vezetői is segíti egy-egy alkalommal majd őket.

IV. Dekadencia, deviancia, szabályok elhagyása – települések, járások megváltozása és kategorizálása

Hogyan alakul a helyi szintű társadalmi leszakadás / felzárkózás folyamata?

A társadalmi felzárkózás és a bűnözés kérdése sajnos a történelem kezdete óta kapcsolatban állnak egymással. A szegényebb, kirekesztett, az átlagosnál többet küzdő csoportok sokszor nehezen felelnek meg a többségi normáknak, nehezebben követik a szabályokat, és gyakrabban meg is szegik azokat. Mindez pedig azt is jelenti bűnmegelőzés és általában a bűnelkövetés kérdése mindig is egyfajta lenyomata annak, hogy egy adott fizikai térben (egy faluban, városban, városrészben vagy kerületben) hogyan alakul a társadalmi leszakadás vagy éppen felzárkózás kérdése. A pozitivista elméletek szerint ott, ahol a társadalom egészen nagy része számára biztosítottak a megélhetéshez szükséges alapfeltételek, ott kisebb az esély arra, hogy a hiányzó szükségletek (elsősorban anyagi javak) miatt illegális cselekményeket kövessenek el a helyben élők, azaz, ez az elmélet úgy vélekedik, hogy minél több ember él azonosan magas életszínvonalon, annál inkább csökken a bűnözési hajlandóság. Ez az elmélet abból indul ki, hogy a bűncselekmény elkövetését az anyagi javak megszerzése motiválja, de ha mindenkinek van közel ugyanannyi és közel ugyanolyan jó minőségű háza, autója, telefonja, stb., akkor nem lesz valószínűleg indok az elkövetésre.

Ebben a megközelítésben az az alapvető gond, hogy borzasztóan leegyszerűsítő, és nem számol azzal, hogy a bűncselekmények egy része nem anyagi eredetű, azaz, kimondottan jól szituált településen is előfordulhatnak – és sajnos elő is fordulnak – olyan bűnesetek, amelyek nem az anyagi jólét, vagy anyagi szűkösség indokai. Sőt, egyes cselekmények egyértelműen a jobb módban élő társadalmi csoportokhoz kötődnek (pl. drága kábítószerrel való visszaélés, kereskedés, terjesztés, vagy bármilyen olyan erőszakos cselekmény, amelyet nem anyagi haszon motivál). Ugyanakkor azzal a laikusok is egyet kell, hogy értsenek, hogy a nehezebb gazdasági és társadalmi helyzetben lévő települések nagyobb eséllyel vannak kitéve annak a veszélynek, hogy bűnelkövetés helyszínei lesznek, mert a lakosságuk szocializációs háttere, illetve az azon belül zajló társadalmi és gazdasági folyamatok sajnos táptalajai lehetnek azoknak a bűncselekményeknek, amelyek mostanra sajnos típus-bűncselekményekké is váltak. Nagyon fontos, hogy értsük, lássuk a szociológiai hátterét a dolognak: az önhibájukból, vagy önhibájukon kívül egyre rosszabb, vagy konstans rossz körülmények között élő emberek érték-kategorizálása egy idő után elválik az általánosnak tekinthetőtől. Ez azt jelenti, hogy más és máshogyan tartanak értéknek, mint általában a társadalom nagyobb része, és máshogyan is viszonyulnak azok megszerzéséhez, megtartásához. A pénz (illetve az azzal ekvivalens bármilyen más, pénzre váltható dolog) nagyon fontos tényező számos bűncselekmény kapcsán, sok esetben indítékul szolgál annak megszerzése. Ugyanakkor az, hogy a bűncselekmény árán megszerzett pénzt mire fordítják sok esetben a hátrányos helyzetű közösségekben, az megint kijelöli számos településen azt, hogy a bűnelkövetés folyamata hogyan, milyen irányba mozdul el a helyi közösségben. A legegyszerűbben levezethető gondolatsor ezen utóbbi megállapításokkal kapcsolatban az alábbi:

- Egy településen megromlanak a társadalmi, gazdasági viszonyok, mert bezár a helyi bánya/gyár, vagy akár 20-30 éve nem tudják az egykor elbocsátott, alacsonyan képzett helyi emberek megtalálni az utat a társadalmi felzárkózáshoz;
- A rossz körülmények között élő, társadalmilag leszakadt helyi lakosok száma megnő, egyre nő, illetve az eddig abban lévők esélye megszűnik a valós társadalmi felzárkózásra;
- Egyfajta közösségi depresszió jelenik meg (vagy van már jelen), ahol a túlélés nagyon fontos, de sokan az érintettek közül nem ismernek jó technikákat hozzá – nem tudnak elhelyezkedni, nem tudnak tudatosabban élni, stb.;
- Megjelennek a családon és a helyi közösségen belüli konfliktusok;
- Az elkallódó fiatalok nyitottak lesznek az olcsó drogra;
- Megjelennek azok, akik az olcsó drogokat kínálják;
- Megnő az olcsó drogokat használók száma;
- Az olcsó droghoz szükséges pénz biztosítása nehézkes, ezért megnő a kisebb-nagyobb vagyonelleni, vagy erőszakkal kísért vagyon elleni bűncselekmények (rablások) száma;
- Magas számban lesznek jelen az olcsó droggal élő fiatalok;
- Megnő a drogos állapotban elkövetett, vagy a droghoz szükséges anyagai javak megszerzésére irányuló bűncselekmények száma.

Mindaz, ami itt a fentiekben szerepel, egy olyan folyamat, amely kimondottan jellemző, mondhatni tipikus nagyon sok magyarországi településre 1989 – 2019 között. Ezek a folyamatok részei az ezekben végbemenő társadalmi és gazdasági változásoknak is, egymást erősítik sajnos, és egyre inkább jellemző, hogy a romló gazdasági körülmények automatikusan magukkal hozzák a társadalom leszakadását és a bűnözési hajlandóság megnövekedését, a bűnelkövetés esélyének a megnövekedését. Ugyanakkor a társadalmi leszakadás folyamata sok esetben már nem is nagyon fordítható vissza, lassítani lehet ugyan, de sok esetben már megállítani is komoly kihívás. Ehhez a lassításhoz, vagy megállításhoz nyilván sokan sokat tudnak hozzátenni, ha a bűncselekmények száma csökkenne, illetve, ha olyan hozzáállást lehetne egy-egy településen megjeleníteni, ami tudatosabb döntések meghozatalát eredményezné, és javulhatna a helyi közösségi morál.

A társadalmi felzárkózás, illetve leszakadás folyamata mindig valamilyen fizikai térben történik meg, még ha a célcsoportjaként meghatározott emberek, közösségek önálló individuumként folyton változhatnak. Nyilván a fizikai tér is változik, de mindig csakis az alapján, ahogyan az abban élő emberek is változnak. Azaz, a célcsoportok életkörülményeiért elsősorban azok a települések felelősek, ahol ezek az emberek élnek (nyilván a felzárkózásukért felelősek számosan mások is), valamint a járások és a megye fejlesztéséért felelős szakemberek.

Ugyanakkor itt is egy saját know-how megjelenítését kínáljuk a módszertan alkalmazása során, ez pedig az úgynevezett „Településkategorizálás” módszere, amellyel több szempont alapján sorolhatjuk be, osztályozhatjuk azokat. Ezt a módszertant saját, egyéni tapasztalataink alapján dolgoztuk ki, és széles körben meghatározható szempontok mentén legalább 3 besorolás meghatározható.

A településkategorizálásra általában azért van szükség, hogy össze tudjunk hasonlítani az országon, vagy egy-egy megyén belül az egyes településeket egymással. Nyilván ez az összehasonlítás nem lehet teljesen objektív és nem terjedhet ki mindenre, ugyanakkor abból adódóan, hogy hasonló összevetések nem is nagyon voltak még Magyarországon (legalábbis hasonló módszertanok, szakmai koncepciók részeként még biztosan nem), mindenképpen hasznosnak tűnhet minden megállapítás, amit majd mindez magával hozhat. Nyilván nagyon sok egyéni szempont van, amit ilyenkor figyelembe kell venni, viszont azt a laikus állampolgár is meg tudja ma ítélni, hogy egy dunántúli, a bevételeit elsősorban a turizmusból nyerő fürdőváros, és egy észak-alföldi, korábban a mezőgazdaságban érdekelt mezőváros nem tudja ugyanazt az életszínvonalat, lehetőségeket, szolgáltatásokat kínálni az ott élőknek. Látható, hogy a belső társadalmi változásai, felzárkózási/gyarapodási folyamataik is különböznek: az előbbiben ez lassabb és felfelé haladó pályát nyújt sokszor (pl. Zalakaros, Hévíz, Sárvár esetén), a másodiknál gyorsabb, és egyfajta lejtmenetet kínál az ott élő közösség akár nagyobb részének, vagy szinte egészének is (pl. Törökszentmiklós, Szerencs, vagy Karcag esetében). Azaz, település és település között komoly különbségek figyelhetők meg, és az, hogy milyen jövő vár rájuk, az sokszor nem csak az ott feladatot vállalt településvezetők rátermettségén, felkészültségén múlik, hanem nagyon gyakran a település múltján, történelmén, a helyben lévő közösség belső értékein, a földrajzi elhelyezkedésén, vagy esetleg érintőlegesen (máskor közvetlenül) a politikai kapcsolatokon, illetve a nemzetgazdaság egyes szakpolitikai prioritásain is. Az eddigi, hasonló területeken megvalósult felmérések 3 nagyobb csoportba biztosan be tudják sorolni az egyes városokat, településeket.

- 1-es kategória: Társadalmi felzárkózásba még befektetni képes település, város és járás
- 2-es kategória: Társadalmi leszakadás megállítását igénylő település, város és járás
- 3-as kategória: Társadalmi leszakadást megélt település, város és járás

Mindezek után egy rövid elemzést kívánunk az alábbiakban bemutatni a fentiekben említett kategóriákról.

1. Társadalmi felzárkózásban még befektetni képes vidéki város

Ezek azok a települések, amelyek nemcsak megértették, hogy fontos a társadalmi felzárkózásba pénzt és szakmai vállalásokat fektetniük, de képesek is arra, hogy eredményesen tegyék ezt. Kevés ilyen város van ma Magyarországon, mert bár források a helyi politikusoknak köszönhetően elméletileg bármikor hozhatók az adott városba, annak az elköteleződésnek a megteremtése, amely eredményes társadalmi felzárkózást kínál, már sokkal nehezebb. Pedig

utóbbi lenne a kulcs, és a megfelelő körülmények itt még valóban a társadalmi felzárkózásra, és nem pedig a társadalmi leszakadás megállítására, vagy kezelésére lennének használhatók. Ezeknek a településeknek a társadalmi felzárkózás biztosan eredményeket hozhat gazdasági értelemben is. Ilyen város ma Magyarországon egyértelműen Győr vagy Kecskemét.

2. Társadalmi leszakadás megállítását igénylő település

Anélkül, hogy konkrétan megneveznénk őket, több Dunántúli megyeszékhely is beleillene ebbe a kategóriába. A belső társadalmi folyamatokban végbemenő változások itt olyan feladat elé állítják immár több ciklus óta az ebbe a kategóriába tartozó település vezetését, hogy nem igazán találja a megfelelő megoldásai javaslatokat azokhoz. Ennek legfőbb oka az, hogy a meglévő társadalmi nehézségek, problémák súlyával, jelentőségével még mindig nem akar kellő odafigyeléssel foglalkozni, és pedig leginkább azért nem, mert a helyi közösség, vagy éppen a település vezetésének sok esetben a gögje, az erőltetett magabiztossága, illetve szemérmessége nem teszi lehetővé, hogy a valós kép látszódjon a nehézségekről, problémákról. Azokról a nehézségekről beszélünk most, amelyek kellő odafigyeléssel akár még azelőtt megoldhatók, vagy kezelhetők lennének, hogy komolyabb problémákat jelentenének, és ez a pillanat mindazonáltal egyértelműen most, azaz a jelenben van. Mindez azt is jelenti, hogy most kellene cselekednie a városnak, de sok esetben nem történik ez meg. Jellemző ezekre a helyzetekre, hogy egyfajta szégyennek, presztízsveszteségnek érzik ezek a települések, ha olyan problémák válnak a nyilvánosságban is egyértelművé velük kapcsolatosan, amelyek sajnos igénylik a helyi társadalom megerősítését, annak egyes kisebb egységeinek a célzottabb felzárkózását, segítségét. Itt ki kell mondani, ezeknél a településeknél egyértelműen zajlik valamilyen társadalmi leszakadás immár, azaz, távolodnak egyes társadalmi csoportok a többség által még biztosan megélhető, elérhető átlagoktól, de ez a folyamat még biztosan tart, azaz lelassítható, megállítható és visszafordítható is lenne, ha döntés és cselekvés történne. Ehhez viszont elsőként mindenképpen arra lenne szükség, hogy leszakadás, a távolodás megállításához szükséges feladatok meghatározásra kerüljenek, de még ezt is meg kell előznie annak, hogy a település egyértelműen szembesíti önmagát azzal, hogy erre szükség van. Ez pedig sokszor a legnehezebb, hiszen a látszólagos rend mögött felsejlő gondokat, nehézségeket mindenki takarni próbálja, hiszen ez a város és a helyben élők érdeke: nem csökkenhetnek az ingatlanárak, nem szabad elriasztani a befektetőt, vagy fejleszteni kell még a helyi turisztikai lehetőségeket.

A kategória címe kissé félrevezető, hiszen azzal ellentétben sajnos előfordul, hogy nem a város igényli a társadalmi leszakadás megállítását, hanem maguk a körülmények igényelnék, amelyeket viszont a településeknek maguknak kellene felismerniük. Nézzük, hogy egyszerűbben megfogalmazva, jellemzőnek tekinthető pontokba összefoglalva milyenek is ezek a városok:

- Fejlődő, vagy stagnáló ipar jellemzi, amely erősödhet is még, de már látszanak azok a pontok, vagy körülmények, amelyek miatt gyengülést is hozhat a jövő. Érdeklődő és érkező befektetők, viszont nem folyamatosak a fejlesztések;

- Létező és fejleszthető, de mindenképpen veszélyeztetett turizmus;
- Erős, vagy erősnek tűnő belső, saját pénzügyi erőforrások;
- Általában pozitív megítélés az ország egészében, vagy akár még a térségben, a határokon túl is;
- Meglepetésként ható rossz hírek, vagy felbukkanó nehézségek a várossal kapcsolatosan az országos médiában;
- Nehezen kezelt, a társadalmi felzárkózást igénylő problémákra, gyors, instant megoldások keresése – azonnali tűzoltás;
- Hiányzó tervezés és tudatosság a társadalmi felzárkózáshoz szükséges teendőkkel, jellemzőkkel, tendenciákkal kapcsolatosan – szakemberhiány;
- Lassan, de egyértelműen kialakuló belső földrajzi területek a településen, amelyekben egyértelmű társadalmi erózió történik;
- Növekedés a városon belül azon beköltözők számában is, akik nem találnak munkát, lakhatási gondjaik vannak, illetve szociális típusú gondoskodásra szorulnak;
- Növekvő bűnözés, új típusú, korábban nem jellemző, vagy nem nagy számban jelen lévő bűncselekmények, vagy bűnelkövetési módok megjelenése és folyamatos növekedése;
- Egyes városrészekben, vagy település-részekben erősödő bűnözés – azaz, a bűnelkövetési folyamatoknak a helyi koncentrációja;
- Egészen egyértelműen láttatható kép arról, hogy a város nem küzd gondokkal, azaz, számos olyan érték megléte és folyamatos kirakatba tétele, amelyekkel a megjelenő problémákról terelhető el a figyelem.

Egy ilyen város ma még nincsen komoly, megoldhatatlan gondban, de rajta van azon az úton, amely pedig súlyos áldozatokat fog majd követelni, illetve olyan következményeket hozhat magával, amelyek révén a város nem a problémák megoldását, hanem pusztán azok kezelését fogja tudni csak teljesíteni. Utóbbi amúgy a 3. kategóriába tartozó települések jellemzője lett mostanra, ami azt is jelenti, hogy a „*társadalmi leszakadás megállítást igénylő város*” egy idő után „*társadalmi leszakadást megélt várossá*” válik, amely pedig egy olyan kategória, amelyben már nagyon nehéz kezelni a helyi társadalomban végbe menő erodálódási folyamatokat. Azaz, biztosan kimutatható egy olyan folyamat, amelyben elméletileg mind javulhatnak, mind rosszabbodhatnak egy település kapcsán a társadalmi felzárkózási folyamatok, a gyakorlat viszont eddig leginkább csak azt bizonyított be, hogy a lecsúszás az, ami biztosan bekövetkezik, a visszakapaszkodásra kevés az esély, és kevés még az olyan település is, amelyeknél legalább rész-sikerek felmutathatók lennének – és ezek is általában sokkal kisebb méretű települések.

3. A társadalmi leszakadást megélt település

Az előzőek alapján viszonylag egyértelműnek tűnhet, hogy az ebbe a kategóriába került települések sem egyszerre lettek nagyon nehéz helyzetű, mindennapjaikban is a társadalmi felzárkózással küzdő települések, hanem egy folyamat eredményeként, következményeként. Nyilván, ha voltak változások a település élén, akkor a korábbi városvezetők mulasztásait nem szabad a jelenkori tisztség-viselőkön számon kérni, de a visszafelé mutogatás sem old meg semmit, sokkal inkább a mindennapok gondjaira kell koncentrálni. Fontos különbség az előző, még jobb helyzetben lévő kategória városaival összevetve, hogy itt is fontos a jövőkép tervezése, meghatározása, de az csakis úgy történhet meg, hogy a mindennapi, jelenkori problémákat tudja orvosolni a város, és apró eredmények mentén próbál új struktúrákat felépíteni, új alapokat teremteni ahhoz, hogy egyszer majd valamikor a jövőben lehessen újra esély a társadalmi felzárkózásra. Az ilyen városokból ma kettő biztosan megnevezhető az ország keleti felében, és mind a kettőre jellemzők sajnos azok a problémák (problémahalmazok), amelyeket szociológusok, területfejlesztési szakemberek, vagy akár civil szervezetek előre jeleztek már évekkel korábban, de a város vezetése nem reagált, nem hozott döntéseket, nem vállalta fel, hogy ébredő nehézségeire megoldást kellene találnia.

Ezeknél a településeknél gyakran elhangzik, az, hogy mi lett volna, ha a korábban mégis születnek döntések, mégis kidolgozásra kerülnek tervek, stratégiák, kiosztásra kerülnek feladatok, illetve azoknak legalább egy része meg is valósul. Ezek persze csak feltételezések, nem tudni, hogy a város valóban maradhatott volna-e jobb helyzetben, vagy törvényszerű volt, hogy a harmadik kategóriába soroljuk, de az biztosan kimondható, hogy minden egyes erőfeszítés, amely reakció lett volna a jelentkező nehézségre, az annak lett volna a bizonyítéka, hogy a város tenni akart valamit önmagáért. Ugyanakkor az előző kategóriában is megjelölt magatartás gyakorlatilag magában hordozza annak a következményét, hogy a nemtörődöm hozzáállás ahhoz vezessen, hogy eggyel rosszabb kategóriába kerüljön néhány évvel később a város.

Nézzük, milyen jellemzői vannak a társadalmi leszakadást már megélt településeknek:

- lassuló gazdasági termelés, nehézkes iparfejlesztés;
- csökkenő, vagy nehezen megtartható turizmus;
- csökkenő és nehezen megtartható humán-erőforrás;
- elöregedés;
- növekvő számú alacsony társadalmi státuszú beköltöző;
- szociális és oktatási ágazati munkavállalók rossz teljesítménye, alulmotiváltsága;
- csökkenő átlagos adófizetői képesség;

- növekvő vagyon elleni és erőszakos cselekmények, növekvő családon belüli erőszak és kábítószer-terjesztés és fogyasztás;
- alacsony ingatlanárak, hírhedté vált, az egész országban ismertté vált település-részek, „gettó”-szerű lakókörnyezetek kialakulása;
- a város általánosan rossz megítélése a médiában és az országos közbeszédben;
- egyértelműen, látványosan növekvő, vagy nehezen, egyre nehezebben kezelhető bűnözés, erőforrás-hiányos, motiválatlan bűnüldöző-, és közrendvédelmi szereplők, valamint sokszor hosszabb ideig is üresen maradó státuszok;
- erőfeszítések a meglévő nehézségek kezelésére, de általában stratégia és megfelelő struktúra nélkül, általában csak a mindennapi gondok megoldására, vagy egy adott költségvetési év megoldására, teljesítésére.

Anélkül is, hogy megneveznénk, sokan tudhatjuk, melyik az a legjellemzőbben ebbe a kategóriába sorolható magyar nagyváros, amely sajnos tökéletes példája lett annak, hogy az odafigyelés hiánya, a takargatott nehézségek, valamint az új presztízs megteremtésének a gondolata hogyan vitte tévútra az adott város fejlődését. Ez egyben ki is jelölt egy olyan kényszerpályát, amelynek a kettőssége még sokáig meghatározza az ott élők mindennapjait, és ez az alábbiak szerint néz ki: fejlesztés, munkahelyteremtés, kulturális és turisztikai kezdeményezések (opera-fesztivál, fürdő-korszerűsítés) beruházások említhetők a pozitívumok között, de ezeknek egyre kevésbé örülnek a helyiek, ezekkel már nem lehet pozitív jövőképet kínálni a számukra.

És pedig azért nem, mert mindeközben tömegekben elvándorló értelmiség, ugyanígy tömegekben bevándorló környékbeli szegény-sorsúak, nehezen eladható ingatlanok, valamint egyre növekvő, sőt, soha korábban meg nem élt távolság a társalom leszakadó és erősödő részei között is ugyanígy jellemzik a várost, sőt, az utóbbiak fogják meghatározni majd azt, hogy előzőekben említett pozitív dolgok meddig maradhatnak meg egyáltalán. Itt már nem egy folyamatról beszélünk, hanem a folyamat következményeként beállt nehézkes, alig megváltoztathatónak tűnő állapotról, amely kapcsán rengeteg erőfeszítés kell a legapróbb eredmények eléréséhez is. Ez persze nem jelenti azt, hogy bevégeztetett volna egy ilyen város sorsa, de az biztosan kijelenthető, hogy a fejlesztéséhez (megmentéséhez) nem csak a helyi erőforrásokra és szakmaiságra van szükség, de akár kormányzati szándék és támogatás is kell ahhoz, hogy újra pozitív irányba fordulhassanak folyamatok. Sőt, mindezek ahhoz is kellenek, hogy egyáltalán elinduljanak újra a változást eredményező történések, de most a legmélyéről kell visszafelé, felfelé emelkednie a városnak, ehhez viszont valószínűleg nem maradt sem forrása, sem szakembere, sem pedig egy olyan motivált, tenni akaró belső közössége, amely megértené, hogy neki is tennie kell ennek érdekében.

Mindezek alapján nem könnyű egyértelműen állást foglalni, hogy Kunszentmiklós a társadalmi felzárkózás/leszakadás kérdését illetően a fenti kategóriák közül a 2-es, vagy a 3-as kategóriába kerülne, hiszen a helyben folytatott egyeztetések, személyes vélemények alapján vannak, akik

pozitívabban, és vannak, akik kimondottan borúsan látják a település jelenlegi helyzetét, és ugyanígy nem tudják azt sem egyértelműen megítélni, hogy mennyire áll komoly kihívások előtt a település.

Abban a személyes véleményüket velünk megosztók általában egyetértettek, hogy a település előtt inkább lehetőségek, mint veszélyek állnak, azaz, hisznek az emberek abban, hogy eredmények lesznek elérhetők, további kezdeményezések lesznek még eredményesebbé tehetőek, de mindezekhez számos területen van szükség az odafigyelésre és a közösségi akaratra, valamint közösségi feladatvállalásra. Ami nagyon fontos, és amivel szintén számosan egyetértettek a helyben élők közül: mind a társadalmi felzárkózás/leszakadás folyamatában, mind a bűnelkövetéssel kapcsolatosan is elsősorban tendenciákat kell látnunk és vizsgálnunk magunk előtt. Azaz, nem kizárólag az egy adott időpontban meglévő állapot a fontos, hanem kellő hangsúlyt kell fektetni arra is, hogy lássuk magunk előtt azt, hogy a jelenlegi folyamatok és viszonyok milyen irányban határozzák majd meg a jövőt, elsősorban középtávon, azaz, a következő 5-8 esztendő vonatkozásában. Ehhez viszont nehéz objektív megítéléseket összegyűjteni a helyi közösség tagjai közül, mert jelen pillanatban még nincsen olyan egységes szemlélet vagy megközelítés, amivel közel hasonlóan vélekedhetnének erről a helyben lakók.

